

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Педагогічний інститут
Кафедра теорії початкової освіти, індивідуального навчання,
методик викладання дисциплін гуманітарного циклу

‡

**Наукові пошуки
майбутніх викладачів вищої школи**

Збірник наукових праць студентів

Київ - 2011

УДК 378.091.12:167(062.552)

ББК 74.580.268в4я44

Н34

Схвалено Вченою радою Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 10 від 28.04.2011 р.)

Рецензенти:

Марушкевич А. А., професор кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук; **Чабайовська М. І.**, доцент кафедри української мови і методики викладання в початковій школі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук

Редакція випуску:

Мартиненко С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри (науковий редактор);

Дубовик С. Г., кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар);

Науменко В. О., кандидат педагогічних наук, доцент;

Осколова М. Д., кандидат педагогічних наук, доцент;

Мовчун А. І., кандидат педагогічних наук, доцент

Наукові пошуки майбутніх викладачів вищої школи : зб. наук пр. студентів / Редкол. вип. : С. М. Мартиненко, С. Г. Дубовик, В. О. Науменко [та ін.] – Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 64 с.

У збірнику вміщено наукові статті студентів-магістрів, у яких висвітлюються актуальні проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, теорії та методики навчання учнів молодшого шкільного віку.

УДК 378.091.12:167(062.552)
ББК 74.580.268в4я44

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011

ПЕРЕДМОВА

Хто не сумнівається, той не досліджує.

Хто не досліджує, той не прозріває.

Хто не прозріває, той залишається в темряві...

Східна мудрість

Шановні читачі!

Ви тримаєте в руках збірник наукових праць студентів-магістрантів Київського університету імені Бориса Грінченка «Наукові пошуки майбутніх викладачів вищої школи». Це їх перша спроба дополучитися до науково-дослідної роботи і викласти у формі статті результати своїх напрацювань, авторські міркування з дослідженнями проблем.

Жоден із нас не буде заперечувати, що випускники магістратури мають не лише володіти професійною компетентністю, фаховою та педагогічною майстерністю, а й вміння займатися науково-дослідною діяльністю, презентувати результати власних напрацювань.

В опублікованих працях комплексно розглядаються актуальні питання теорії та практики професійної підготовки студентів, які зосереджуються навколо формування їх компетентності: системи фахової підготовки майбутнього педагога, діагностичного супроводу як складової професійної діяльності педагога, укладання методичного портфоліо з педагогічної діагностики, культури мовлення і культури спілкування як складових загальної культури майбутнього викладача.

У збірнику вміщено також наукові статті, які висвітлюють нагальні проблеми теорії та практики навчання в початковій школі, в яких вирішується низка актуальних завдань, що є свідченням системного підходу до розгляду зазначених проблем, а саме: інтеграція змісту навчання в початковій школі, методика вивчення початкового курсу української мови.

На нашу думку, в наукових статтях з належною глибиною і повнотою проаналізовані зміст психолого-педагогічних, лінгвістичних і методичних джерел із важливих для початкової школи проблем. Зміст публікацій чітко структурований і логічно побудований. Автори статей формулюють суттєві та переконливі висновки, слухні рекомендації щодо реалізації поставлених метів і завдань досліджень, які можуть зацікавити як молодих науковців, так і викладачів із досвідом.

Тож побажаємо нашим студентам подальших наукових пошуків, натхненної та творчої праці над науковими дослідженнями, професійного зростання! Нехай завжди перед Вами відкриваються нові обрії для майбутніх перспектив.

Дякуємо всім, хто був причетний до видання цього збірника, хто вірив у здібності наших юних колег, хто навчав їх шукати і знадити. Хай ця перша проба пера буде для них початком сходження на науковий обрій.

С. М. Мартиненко,
завідувач кафедри теорії початкової освіти,
індивідуального навчання, методик
викладання дисциплін гуманітарного циклу,
доктор педагогічних наук, професор

Лідія Веред

Науковий керівник: Мартиненко С. М.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядається поняття "професійна підготовка", аналізується структура багаторівневої підготовки та особливості організації процесу підготовки вчителя початкової школи у педагогічних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: професійна підготовка, багаторівнева підготовка, освітньо-кваліфікаційний рівень, організація педагогічної підготовки.

Постановка проблеми. У Концепції педагогічної освіти зазначено, що основне завдання вищої школи полягає у професійній підготовці педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства" [1, с. 2]. Однією з актуальних проблем сьогодення варто назвати реформування системи професійної підготовки вчителів. Сучасні вимоги Державного стандарту початкової загальної освіти передбачають новий, найбільш професійний рівень підготовки майбутніх учителів початкової школи, де закладається фундамент загальноосвітньої підготовки школярів, адже пріоритетне завдання початкової школи у світлі реалізації Національної доктрини розвитку освіти полягає не лише у формуванні в учнів певних знань, загальнонавчальних умінь і навичок, а й у забезпеченні «подальшого становлення особистості» дитини, розвитку її розумових здібностей, творчої і самостійної мислити [2, с.107].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка вчителя до професійної діяльності є інтегративним утворенням, яка стала об'єктом багатьох наукових досліджень науковців, педагогів-практиків. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи розкриті в дослідженнях А.М. Алексюка, Н.М. Бібік, В.І. Бондаря, С.У. Гончаренка, О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюна, О.М. Івлевої, Л.Г. Коваль, С.М. Лисенкової, С.М. Мартиненко, Н.Г. Ничкало, О.Я. Савченко, Г.С. Тарасенко, Л.О. Хомич, Л.Л. Хоружі, М.М. Фіцули, І.М. Шапошнікової та ін.

Мета статті. Вважаємо за доцільне сформувати *мету*, яка полягає в аналізі сутності, структури та організації педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у навчальних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Дослідниця С.М. Мартиненко зазначає, що у сучасних умовах реформування вищої школи професійна підготовка вчителя початкової школи вимагає його особистісно-професійного

становлення. Якщо впродовж десятиліть основна діяльність педагога зосереджується на виконанні освітньої функції, то в умовах розширення інформаційного простору, появи нових джерел інформації акценти педагогічної діяльності змінюються, пріоритетними стають розвивальні, організаційні, виховні та діагностичні підходи до системи професійної підготовки вчительських кадрів нової інформації [3, 5].

Педагогічну підготовку майбутнього спеціаліста варто розглядати як комплексну програму, в основі якої лежить програмно-цільовий метод планування й управління процесом навчання. Програма повинна забезпечувати інтеграцію всіх дисциплін цього циклу й водночас відображати сучасний рівень розвитку тієї чи іншої науки, її специфіку. Зміст педагогічної підготовки в навчальному закладі повинен бути спримованим на досягнення головної мети навчання – становлення органічної цілісної системи, яка утверджує людину як найвищу соціальну цінність та забезпечує грунтovanий загальнокультурний розвиток особистості майбутнього вчителя.

Знання курсу "Педагогіка" можна розглядати як системоутворювальну ланку, що ефективно впливає на спрямованість і характер педагогічної діяльності. Основним завданням педагогічної підготовки вчителя початкової школи є реалізація особистісно орієнтованої моделі освіти, яка спрямована на формування творчого вчителя, потрібного в середовищі, для якого характерні високогуманні стосунки між викладачами й студентами навчального закладу, в умовах реалізації ідей педагогіки співробітництва. Це передбачає формування високогуманних відносин між суб'єктами педагогічного процесу; організацію навчального процесу, що забезпечував би творчий розвиток майбутнього спеціаліста; індивідуалізацію й диференціацію навчання у вишукому педагогічному закладі; формування творчого колективу студентів; співпрацю між педагогами й студентами [5, с.240].

Варто наголосити, що останнім часом різноманітність підходів стала домінувати, і це унеможливлює зробити деякі узагальнення. Найбільш поширеним є така сутність педагогічної підготовки вчителя у вищій школі, що полягає у досягненні єдності теорії та практики у процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу, а також засвоєння професійних знань та удосконалення вироблених умінь на практиці.

У процесі педагогічної підготовки вчителя початкової школи визначилися критерії розвитку особистості майбутнього наставника, до яких віднесено: «формування первинних уявлень про педагогічну професію, професійну діяльність учителя, його особистість у контексті діалектичної взаємодії зі світовою педагогічною культурою; набуття технологічних знань про особливості організації цілісного навчально-виховного процесу і особистість учня в ньому; формування психолого-педагогічних знань і умінь для роботи з молодшими школярами; удосконалення професійно-педагогічних умінь і навичок практичної роботи з учнями початкових класів; формування концептуальних задумів, зорієнтованих на майбутню педагогічну діяльність» [4, с. 155].

У сучасних умовах першочерговим завданням педагогічної освіти є організація, розвиток і функціонування в країні одної системи безперервної освіти. Законом України "Про освіту" було запроваджено багаторівневу підготовку, що має сприяти розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя в умовах планомірно організованої професійно-педагогічної підготовки, тобто від молодшого спеціаліста до магістра.

Структура багаторівневої підготовки вчителя початкової школи включає: педагогічний коледж, який забезпечує світоглядно-культурну, психолого-педагогічну та методичну підготовку майбутніх спеціалістів, які одержують кваліфікаційний рівень "молодший спеціаліст"; педагогічний інститут, в якому студенти оволодівають освітньо-науковою програмою, захищають дипломну роботу і здобувають ступінь "бакалавр"; університет включає три ланки підготовки вчителя початкової школи: молодший спеціаліст, бакалавр, магістр, де студенти оволодівають освітньо-науковою програмою, захищають дисертацію і здобувають учений ступінь "магістр".

Організація діяльності студентів передбачає комплексне поєднання наступних складових:

І. *Пізнавальна навчальна діяльність*, тобто процес розв'язання навчальних завдань, спрямованих на вивчення закономірностей, принципів, способів організації педагогічного процесу й оволодіння основними педагогічними вміннями.

ІІ. *Науково-дослідна робота* студентів сприяє поглибленню і розширенню знань з усіх дисциплін, стимулює розвиток творчих здібностей особистості. Система такої роботи передбачає: самостійну роботу на I курсі, написання реферату на II курсі, написання курсової роботи на III курсі, написання дипломної роботи на IV-V курсах [6, с. 157-158].

ІІІ. *Педагогічна практика* формує професійні практичні та організаторські уміння та навички, забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів з їх практичною діяльністю у ВНЗ [4].

Систему педагогічної практики під час навчання у педагогічному закладі становлять види, які мають характерну мету та завдання:

1. Безідрива (пасивна) педагогічна практика, метою якої є вивчення психолого-педагогічних основ організації навчально-виховного процесу, формування професійних знань, умінь і навичок тощо. Ця практика включає три етапи формування психолого-педагогічних умінь: 1) пропедевтичний етап (I курс), на якому відбувається спостереження педагогічних явищ;

2) аналітичний етап (II курс) – аналіз педагогічного процесу та педагогічних явищ, що в ньому відбуваються; 3) методичний етап (III курс) — планування навчально-виховного процесу, ознайомлення із веденням шкільної документації, проведення фрагментів уроків і виховних заходів.

2. Літня педагогічна практика (ІІІ курс) — закріплення, розширення і поглиблення професійно-педагогічних знань під час канікул у таборах відпочинку, у позашкільних закладах тощо.

3. Навчально-виховна (активна) педагогічна практика (ІV-V курси) — «узагальнення, систематизація та поглиблення загальнопедагогічних знань,

умінь і навичок, а також підготовка до виконання всіх функцій учителя початкових класів і реалізації системи навчально-виховної роботи з учнями» [6, с. 116-117].

Висновки. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури і практичної діяльності дали змогу стверджувати, що в нинішніх умовах діє структура багаторівневої підготовки вчителя початкової школи, що передбачає безперервність і послідовність її проведення під час набуття потрібного обсягу теоретичних знань і практичних умінь на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях: "молодший спеціаліст" – "бакалавр" – "спеціаліст" – "магістр". Структура системи професійної підготовки вчителя початкової школи складається з трьох підсистем: навчально-пізнавальна діяльність студентів, науково-дослідна самостійна робота, педагогічна практика у школі.

Література

1. Концепція педагогічної освіти. – К., 1998. – с. 2-5.
2. Мазоха Д.С. На шляху до педагогічної професії: Вступ до спеціальності : навч. посіб. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 106–110.
3. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С.М. Мартиненко. – К. : Сім кольорів, 2010. – 262 с.
4. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. – 3-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
5. Особливості педагогічної підготовки вчителя початкової школи / С. Танана // Шлях первого ступеня: теория и практика. Зб. наук. ст. / Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т. – Тернопіль, 2006. – Вип. 17–18. – С. 237–243.
6. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич – К. : Магістр-S, 1998. – 201 с.

Аннотация. В статье рассматривается понятие "профессиональная подготовка", анализируются структура многоуровневой подготовки и особенности организации процесса подготовки учителя начальной школы в педагогических высших учебных заведениях.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, многоуровневая подготовка, образовательно-квалификационные уровни, организация педагогической подготовки.

Summary. The article discusses the concept of "professional readiness", analyzes the structure of multilevel readiness and especially the organization of readiness elementary school teachers in pedagogical universities.

Key words: professional readiness, multilevel readiness, educational qualifying levels, the organization of teacher readiness.

Дарина Драчук

Науковий керівник: Науменко В. О.,
 кандидат педагогічних наук,
 доцент, професор кафедри

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ
 В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
 ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ**

Анотація. У статті розкривається значення формування читацької самостійності, обґрунтовується її важливість для розвитку особистості на етапі початкової шкільної підготовки.

Ключові слова: формування читацької самостійності, методичні рекомендації, класне і позакласне читання.

Постановка проблеми. Духовне відродження українського народу неможливо уявити без животворного впливу рідної літератури на формування основ національної свідомості, адже література – один із активних чинників суспільного виховання.

Вивчення особливостей впливу художнього слова на формування особистості має давні традиції: ця проблема частково порушувалася ще в працях Платона, Аристотеля, Плутарха.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури засвідчив, що предметом досліджень учених були: роль художніх творів у розвитку особистості (М. Бахтін, Ф.Бугайко, М.Нечкіна, М.Рибникова, В.Сухомлинський); психофізіологічні особливості сприймання мистецтва слова (Л. Виготський, Н. Лейтес, О. Леонтьєв, Н. Молдавська, О. Никифорова); виховання культури читання (С. Поварнін, О. Примаковський, М. Рубакін, Н. Чепелєва).

Значний внесок у вирішення проблеми читання як засобу активізації пізнавальної діяльності школярів та джерела їх духовного розвитку зробили вітчизняні педагоги, письменники та громадські діячі: І. Франко, Л. Українка, Х. Алчевська, М. Драгоманов, С. Русова, Б. Грінченко, С. Васильченко, І. Огієнко та ін. Проблеми методики класного й позакласного читання знайшли також відображення в наукових працях К.Ушинського, В. Водовозова, В.Стюоніна, В.Острогорського, В.Шереметьєвського, М. Бунакова, М. Корфа, Т.Лубенця та ін.

Вагомим внеском у розвиток методичної думки, в обґрунтування змісту й методів позакласного читання в середній загальноосвітній школі стали дослідження вітчизняних учених О. Мазуркевича, Н. Волошиной, Е. Пасічника, В. Неділька, Б.Степанишина та ін. Проте проблема позакласного читання в сучасній початковій школі України висвітлена лише частково [1, 5].

Окремі важливі аспекти цієї проблеми відображені в наукових працях вітчизняних учених О. Савченко, Н. Скрипченко, М. Наумчук. У роботах цих авторів визначаються першооснови літературної освіти в початковій ланці школи, обґрунтуються основні вимоги до позакласного читання, розглядаються шляхи вдосконалення уроків класного й позакласного читання в їх взаємозв'язку. Певний науковий інтерес становлять праці російських учених (Н. Светловської, О. Джежелей), у яких розглядаються особливості виховання школярів-читачів.

Водночас аналіз літератури засвідчив, що такий важливий аспект методики позакласного читання, як формування читацької самостійності в учнів початкових класів у сучасних умовах, не знайшов належного відображення в наукових працях. Оскільки саме сформованість навичок самостійної роботи з книжкою є однією з передумов інтелектуального й духовного розвитку особистості, проблема формування читацької самостійності учнів початкових класів стала особливо актуальну в наш час [4, 10]. Початкова школа на етапі її оновлення вимагає творчого переосмислення спадщини й розробки нових концепцій.

Мета статті – розкрити проблему формування читацької самостійності в учнів початкових класів засобами літературних творів.

Виклад основного матеріалу статті. У системі формування читацьких навичок чільне місце відводиться урокам позакласного читання. Однак аналіз навчально-виховного процесу засвідчує, що рівень проведення цих уроків, а також недостатня їх кількість (17 уроків на рік) не відповідають сучасним вимогам [2, 4]. Часто основна увага на них приділяється вирішенню завдань, характерних для уроків класного читання: більша частина часу відводиться на формування таких якостей читання, як швидкість, правильність, виразність.

На уроках нерідко домінує вербалізм, зайва логізація під час вивчення літературних творів. Застосування прийомів роботи з книжкою, орієнтування в книжковому колі здійснюється безсистемно, поверхово. Аналіз навчальних програм з позакласного читання засвідчив відсутність у них із 1990 року списку рекомендованої літератури для учнів початкових класів, що значно ускладнює роботу вчителів і бібліотекарів [5, 3].

Залишаються невирішеними завдання оновлення змісту й уdosконалення структури уроків позакласного читання як основної форми керівництва самостійним дитячим читанням. Внаслідок цього основне завдання уроків позакласного читання – виховання активних читачів шляхом формування читацької самостійності – реалізується не повною мірою.

Зазначені недоліки вимагають глибокого аналізу рівня сформованості читацьких навичок молодших школярів у сучасних умовах і на цій основі визначення шляхів уdosконалення організаційно-методичної системи виховання школярів-читачів відповідно до вимог сьогодення [3, 5].

Висновки. Зіставлення вимог суспільства щодо формування всебічно й гармонійно розвинутої особистості, з одного боку, та існуючої практики – з другого, дозволяє виявити противіччя на сучасному етапі розвитку початкової школи: між новими вимогами до інтелектуального та духовного

розвитку учнів національної загальноосвітньої школи й недостатнім рівнем формування читацької самостійності молодших школярів; між необхідністю підвищення ефективності виховання учнів-читачів і рівнем готовності вчителів до організації й проведення уроків позакласного читання; між потребою теоретичного обґрунтування особливостей формування читацької самостійності школярів початкових класів у сучасних умовах і відсутністю достатньої кількості навчально-методичної літератури з даної теми. Наявність цих протиріч підтвердила актуальність проблеми й зумовила постановку відповідних завдань для її вирішення.

Література

1. Васильєва М.С., Оморокова М.И., Светловская Н.Н. Актуальні проблеми методики обучения чтению в начальных классах / М.С. Васильєва, М.И. Оморокова, Н.Н. Светловская. – М. : Педагогика, 1977. – С.215.
2. Волошина Н.И. Уроки позакласного читання у молодших класах: Пос. для вчителя / Н.И. Волошина. – К. : Рад.школа, 1988. – С. 17.
3. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ ст.). – К., 2006. – С. 32-34.
4. Левин В.А. Когда маленький школьник становится большим читателем / В.А. Левин. – М. : Лайда, 1994. – С.192.
5. Програми середньої загальноосвітньої школи, 1-4 (1-3) класи. – К., 2006.

Аннотация. В статье раскрывается значение формирования читательской самостоятельности, обосновывается ее важность для развития личности на этапе начальной школьной подготовки.

Ключевые слова: формирование читательской самостоятельности, методические рекомендации, классное и внеklassное чтение.

Summary. The article reveals the importance of reading independence, proved its importance for human development at the stage of primary school education. **Key words:** independence of reading, teaching ideas, classroom and extracurricular reading.

УДК 373.3.011.3

Світлана Зенкова

Науковий керівник: *Мартиненко С. М.*,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті висвітлюються особливості діагностичної діяльності вчителя початкової школи, розглядаються труднощі, які виникають у викладачів із педагогічною діагностикою і шляхи уникнення таких проблем.

Ключові слова: особливості діагностичної діяльності, проблеми вчителів у процесі діагностування, модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностування учнів.

Постановка проблеми. В умовах сучасного суспільства відбувається модернізація освіти, перехід на особистісно орієнтовану модель навчання, що зумовлює підвищення вимог до професійної компетентності вчителя, його професіоналізму. Педагог покликаний виконувати освітню, інформаційну, виховну, соціокультурну та управлінську функції. Особливи увагу варто звернути на діагностичну функцію, бо, не здійснюючи діагностику, педагог не зможе ефективно організовувати процес становлення особистості молодшого школяра. Незважаючи на широкий спектр теоретичних напроправлень щодо дослідження сутності, змісту, функцій і структури діагностичної діяльності вчителя, можна зазначити, що незначна кількість педагогів на високому рівні готова здійснювати діагностування школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними і зарубіжними науковими здійснено кропітку дослідницьку роботу над сутністю педагогічної діагностики: обґрунтовано зміст і специфіку педагогічної діагностики, визначено її стадії та методологію (А. С. Бєлкін, Б. П. Бітінас, М. М. Левіна, І. Я. Лернер та ін.); зарубіжні вчені визначили методики педагогічної діагностики (К. Інгенкамп, К. Клауер, Б. Лівер та ін.); розробляються системи підготовки майбутніх вчителів до діагностичної діяльності (О.А. Абдулліна, Н.В. Бордовська, О.С. Гребенюк, А.Й. Григор'єв, І.В. Житко, В.І. Завіна, І.А. Зязюн, Г.С. Тарасенко, Л.Л. Хоружа та ін.). На теперішньому етапі значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців займаються дослідженням окремих напрямів діагностичної діяльності (І. В. Житко, М. Д. Захарійчук, Л.М. Кравченко, С.М. Мартиненко, О.М. Мельник та ін.).

Мета статті. Розкрити особливості діагностичної діяльності вчителя початкової школи, розробити й охарактеризувати модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності

Виклад основного матеріалу статті. Враховуючи погляди на діагностичну діяльність зарубіжних і вітчизняних педагогів (А. Й. Григор'єв, В. І. Завіна, Д. Зеебах, К. Інгенкамп, С. М. Мартиненко, О. М. Мельниченко, З. Стоунс), ми визначали *діагностичну діяльність учителя* як діяльність, спрямовану на розкриття, вивчення стану суб'єктів навчання з метою оптимізації умов для їх навчання, розвитку і виховання. У діагностичній діяльності можна виділити наступні аспекти: порівняння, аналіз, прогнозування, інтерпретація, доведення до відома учнів результатів діагностичної діяльності, контроль за впливом на учнів діагностичних методик.

Порівняння є відправною точкою процесу діагностики. Спостерігаючи за поведінкою людини, ми порівнюємо з її колишньою поведінкою або з поведінкою інших індивідів у цей час або в минулому, або ж з описом поведінки якоїсь невідомої нам особи. Це ті аспекти порівняння, які називаються в педагогічній діагностиці індивідуальною, соціальною або об'єктивною співвідносинною нормою. Під час аналізу видходимо за межі порівняльної класифікації спостережень. Тепер нам необхідно встановити, чому поведінка того чи іншого індивіда відрізняється від його колишньої поведінки, від поведінки інших індивідів або ж відхиляється від норми. Під час звичайного заняття вчитель постійно прогнозує ситуацію і залежно від результатів свого прогнозу визначає послідовність етапів навчального процесу. Під час проведення атестації він має прогнозувати, чи в змозі той чи інший учень, який зараз може бути переведений в іншу школу, де до учнів пред'являються більш високі вимоги, успішно її закінчити.

Викладач має постійно давати оцінку, в яку разом із його власною точкою зору і очікуваннями включається також інформація, накопичена ним за якийсь проміжок часу. Ця інформація має бути систематизована, критично оцінена, піддана процесу індексації та узагальнена у вигляді концепції, яка містить оцінку. Процес, під час якого вся ця інформація залежно від її важливості зводиться в єдине ціле, називається *інтерпретацією*. Повідомленням учням результатів діагностичної діяльності відіграє незрівнянно більшу важливу роль у педагогічній діагностиці, ніж в області психологічної діагностики при вивченні професійної придатності. Зворотний зв'язок необхідний для того, щоб домогтися педагогічного впливу [1, 240].

Учитель початкової школи має проводити дослідження індивідуальних особливостей школярів, їх прагнень і переконань. З'ясувавши, до яких навчальних предметів учень має зацікавлення і певні здібності, педагог може вплинути на правильний вибір дитинкою майбутньої професії. Перевагою вчителя початкової школи є можливість досліджувати школярів не лише на уроках, а й на групі подовженого дня і в позашкільний час, адже, окрім навчальних здібностей дитини, необхідно виявити рівень її вихованості, можливість співіснувати з соціумом. Діагностувати це краще у невимушшений ситуації спілкування учня з людьми, яка не контролюється вчителем (як це відбувається на уроках і на перерві). У позаурочний час дитина виявляє свої справжні риси характеру.

Важливу роль відіграє діагностування родинних стосунків кожного школяра, бо саме сім'я має значний вплив на розвиток особистості, тому варто вчасно виявляти і вживати певних заходів, якою цей вплив є негативним. Педагог має залучати батьків до співпраці у створенні умов для формування всебічно гармонійно розвинутої особистості. Для здійснення ефективної педагогічної діагностики вчитель має володіти певною професійною підготовкою, яка давала б йому змогу користуватися різними методами, тестами [4, 422].

Більшість учителів оволодівають методами педагогічної діагностики лише в процесі практичної діяльності, але без кваліфікованого наставництва подібна самоосвіта не завжди здійснюється на високому рівні, саме тому в підготовці вчителя до діагностичної діяльності важлива роль належить навчальному закладу. У Київському університеті імені Бориса Грінченка проводиться система роботи з підготовки майбутніх вчителів до діагностичної діяльності. На жаль, не в усіх навчальних закладах різних рівнів акредитації приділяється достатня увага вказаному аспекту. У деяких університетах взагалі відсутній спецкурс «Основи педагогічної діагностики», який спрямований на підготовку майбутніх учителів до діагностичної діяльності.

Найпоширенішими труднощами, які виникають у вчителів з диагностичною діяльністю (за С.М. Мартиненко), є: «самоаналіз професійних дій, вибір оптимальних методів з урахуванням можливостей учнів, аналіз і оцінка ефективності педагогічних засобів, визначення освітньої мети, вивчення індивідуальних особливостей дітей, виявлення причин неуспішності в навчанні та відхилень у поведінці учнів, передбачення труднощів у навчальній діяльності учнів, робота з обдарованими дітьми, аналіз інформації про дітей та її інтерпретації, прогнозування результатів педагогічної взаємодії, побудова гіпотез» [3, с. 108]. З метою подолання назначених труднощів, нами була побудована модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до диагностичної діяльності (Рис. 1).

У моделі мії визначеними мету і завдання, орієнтовані на результат, – готовність майбутнього вчителя початкової школи до здійснення діагностичної діяльності. Володіння вчителем особливостями педагогічної діагностики визначається трьома компонентами: мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльнісним. Нами обґрунтовано форми і методи (традиційні і нетрадиційні) діяльності викладача зі студентами з метою формування в них умінь і навичок діагностичної діяльності.

Висновки. На нашу думку, саме у вищих педагогічних навчальних закладах має здійснюватися ефективна підготовка майбутніх учителів до діагностичної діяльності.

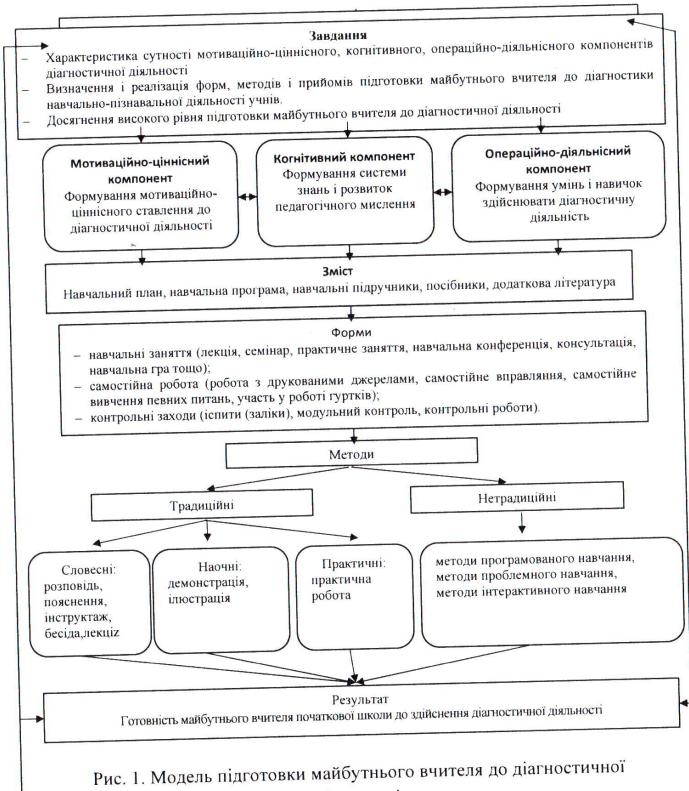

Рис. 1. Модель підготовки майбутнього вчителя до діагностичної діяльності

Висновки. Отже, у статті було розглянуто особливості діагностичної діяльності вчителя початкової школи. Педагог має ефективно здійснювати всебічне діагностування кожного школяра. Будучи багатопредметником, він має змогу діагностування в якій галузі дитина найкраще себе проявляє, і сприяти подальшому вивляти, в якій галузі дитина найкраще себе проявляє, і сприяти подальшому доскональненню її здібностей. Важливо, щоб класовод повідомляв результати своїх досліджень батькам учнів, залишаючи їх до співіпраці у розвитку дитини. Маючи здатність досліджувати учнів не лише на уроках, але й на групі подовженого дня,

учитель може створити оптимальні умови для навчання, розвитку і виховання кожної особистості. Усе це вимагає високого рівня володіння діагностичними методиками, але проблема виникнення труднощів з діагностичною діяльністю у вчителів є актуальною у наш час. На нашу думку, необхідно реорганізувати, вдосконалити існуючу систему підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностування навчально-пізнавальної діяльності учнів, ввести до навчального плану спецкурс «Основи педагогічної діагностики», розробити методичне портфоліо, в якому подати методики з педагогічної діагностики, якими мають оволодіти майбутні вчителі початкової школи.

Література

1. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
2. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / Київський міський педагогічний ун-т ім. Б.Д. Грінченка. — К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
3. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С. М. Мартиненко. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 262 с.
4. Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамушенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Мельник О.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичної діяльності: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2002. – 21 с.

Аннотация. В статье раскрываются особенности диагностической деятельности учителя начальной школы, рассматриваются трудности, которые возникают у преподавателей в процессе педагогической диагностики и способы, которые помогут не допустить подобные проблемы.

Ключевые слова: особенности диагностической деятельности, проблемы учителей в процессе диагностирования, модель подготовки будущего учителя начальной школы к диагностированию учащихся.

Summary. The article is about the diagnostic content of primary school teachers. We consider the difficulties that the teachers have in a pedagogical diagnosis, a model of preparation of elementary school teachers to diagnose students.

Юлія Калюжна

Науковий керівник: **Мартиненко С. М.**,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

ДІАГНОСТИЧНИЙ СУПРОВІД ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядається історія розвитку педагогічної діагностики, визначається її зміст, наголошується на важливості знань цих аспектів як основ зобіжнення діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя початкової школи, що є умовою поліпшення навчально-виховного процесу і всебічного вивчення індивідуальних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

Ключові слова: професійна діяльність, діагностичний супровід, вчитель початкової школи.

Постановка проблеми. За умов глибинної модернізації загальної середньої освіти до сучасного вчителя ставляться більші вимоги, які орієнтують його не лише на нові цілі, зміст та технології навчання, а й на успішність підростаючого покоління, засвоєння ним усієї суми наукових знань, оволодіння основами культури та інших сфер людської діяльності. Виходячи з цього, доцільно наголосити на словах О.Я. Савченко, яка назначає: «В освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність...» [5, с.5].

Для забезпечення наступності в розвитку кожної дитини від учителя вимагається оволодіння конкретними знаннями і вміннями пізнані світ кожної дитини, вивчати її індивідуальні особливості та відмінності, вмінням попередити і подолати труднощі, які виникають в навчально-виховному процесі. Для реалізації всіх заданих умов педагог має володіти спеціальними діагностичними вміннями і користуватися ними на кожному етапі навчально-пізнавальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показує ретроспективний аналіз, ця проблема здавна цікавила багатьох психологів і педагогів (Ю.К. Бабанський, А.С. Белкін, Н.В. Бордовська, А.Й. Григор'єв, І.В. Житко, В.І. Завіна, Д. Зеебах, К. Інгенкамп, І.Я. Лернер, С.І. Маслов, О.М. Мельник, В.М. Полянський, З. Стоусон, М.І. Шилова). Протягом останніх десятиріч'їнтерес учених до окремої проблеми поглибився (Г.В. Башаєв, І.Д. Бех, О.І. Кочетов, С.М. Мартиненко, Т.В. Машарова, О.М. Мельник, І.П. Підласий, О.Я. Савченко, І.С. Якиманська).

Однак однією з актуальних проблем педагогічної діяльності в початковій школі сьогодні варто назвати труднощі, які відчувають учителі у здійсненні діагностичного супроводу професійної діяльності. На нашу думку, однією з

причин цього є недостатнє володіння педагогами теоретичними основами діагностичної діяльності, використання діагностичних методик. Встановлено, що високоекспективна праця педагога є за умов високого рівня теоретичної та практичної підготовки. На думку дослідників (С.М. Мартиненко, І.П. Підласого) вчителів доводиться самостійно розв'язувати такі завдання, які раніше не входили до його компетенції, а надсилалися школам у вигляді готових планів і рекомендацій. З огляду на це виникає потреба у вивченні не лише практичних, а й теоретичних основ діагностичної діяльності [3; 4].

Мета статті полягає у дослідженні історії розвитку та теоретичних основ педагогічної діагностики, розкриті сутності та змісту діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. Враховуючи актуальність порушеній проблеми, нами було зроблено екскурс в теорію діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя початкової школи. Давно відомо, що розвиток будь-якої галузі науки починається з окремих ідей, гіпотез, експериментів, які з'являються ще задовго до появи науково обґрунтованої теорії. За сутністю педагогічна діагностика нараховує стільки ж років, скільки вся педагогічна діяльність.

Як показав аналіз теоретичних джерел, поняття «педагогічна діагностика» було запропоновано німецькою вченого К. Інгенкампа за аналогією з медичною і психологічною діагностикою в 1968 році в межах одного наукового проекту. Після цієї події професійна педагогічна діагностика набула бурхливого розвитку.

У перші роки свого існування вітчизняна педагогічна діагностика розглядала свій предмет ширше, включаючи до нього не лише діагностику успішності, як це ми могли спостерігали у К. Інгенкампа [2, 240], а й усі проблеми, що виникають у навчально-виховному процесі та його організації. Однак, як показало дослідження, на сучасному етапі розбудови системи педагогічної освіти до випускників педагогічних навчальних закладів ставляться високі вимоги щодо їх готовності до активного самостійного впровадження діагностичних методик у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Останнє й підводить нас до необхідності дослідження сутності та змісту педагогічної діагностики та педагогічних об'єктів, що входять до цього феномену.

У своєму дослідженні ми скористаємося поняттями, які подає С.М. Мартиненко, а саме: «Діагностування (від гр. «dia» - «прозорий» та «gnosis» - «знання») означає пояснення, розпізнавання. Його можна тлумачити і як отримання інформації про стан і розвиток контролюваного об'єкта, його відхилення від норми. Діагностика – система технологій, засобів, процедур, методик і методів висвітлення обставин, умов і факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються або здійснюються» [4, с.11].

Перш ніж розкриємо сутність поняття «педагогічна діагностика»,

вважаємо за доцільне визначити, які ж аспекти навчально-виховного процесу охоплює педагогічна діагностика. Аналіз теоретичних джерел дозволив нам встановити, що педагогічна діагностика охоплює стан педагогічного процесу як загалом, так і його окремих елементів, пояснюю результати педагогічної взаємодії, встановлює характер впливу педагогічних засобів на процес становлення особистості учня, розріяє вимірювальний інструментарій та технології педагогічного розпізнання [4, с.13].

Проаналізувавши різні наукові джерела, нами було з'ясовано, що існує значна кількість тлумачень поняття «педагогічна діагностика». Отримані матеріали дали можливість згрупувати всі запропоновані поняття і визначити, що педагогічна діагностика – це вид професійної діяльності, спрямованої на аналіз навчально-виховного процесу; вивчення і розпізнавання стану об'єктів виховання, що діагностуються; визначення основ для організації планомірного навчального процесу і пізнання; це сукупність методів і прийомів спрямованих на вивчення внутрішнього світу вчителя та учнів.

Педагогічну діагностику здійснює вчитель, і вона є поряд з іншими видами його діяльності є самостійним видом, який має власний зміст, категоріальний апарат. Складовими змісту педагогічної діагностики є мета та мотиви. Як показав аналіз, мета діагностичної діяльності вчителя полягає у виведенні інформації, яка допомагає йому зрозуміти проблему, виробити критерії аналізу педагогічної ситуації, визначити зону пошуку педагогічних рішень і їх конструктивне розріблення, регулювати дії учнів і власну професійну діяльність, оцінювати результати педагогічної взаємодії, управляти учасниками процесу.

Ще однією складовою змісту педагогічної діагностики є її мотиви. Досліджуючи теоретичні джерела, ми з'ясували, що не існує єдиного визначення і пояснення сутності поняття «мотив», тому доречно навести декілька тлумачень його відомими науковцями.

На думку Б.Г. Ананьєва, мотив – це «свідоме стимулювання до діяльності, яке виникає у визначеніх об'єктивних умовах, але виражася потреби особистості, пов'язані з метою і реалізовані під дією конкретних вимог» [1, с.28]. О.М. Леонтьєв пов'язує мотив з потребою, але водночас вважає, що «предмет діяльності і є її дійсним мотивом. Безперечно, він може бути як речовим, так і ідеальним, як даним у сприйнятті, так і існуючим тільки в уявленні, думках. Основне, що за ним завжди стоїть, є потреба» [3, с.43].

Подані матеріали підводять нас до розуміння того, що співпрацюючи, в учителя та учнів розвиваються як ділові, так і міжособистісні стосунки. Така ситуація вимагає від педагога пильної уваги до кожної дитини, адже за таких умов відбувається вивчення особистісного і діяльнісного розвитку учнів, визначення їх інтересів, потреб, перспектив особистісного розвитку, передбачення і подолання труднощів у навчально-виховному процесі тощо. Діагностичний супровід професійної діяльності спрямовує вчителя на співпрацю з кожним із учнів, здійснення особистісно орієнтованого навчання і виховання, що дозволяє педагогу краще пізнавати і спрямовувати в правильне русло кожну особистість дитини.

Висновки. Таким чином, подані нами теоретичні основи діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя початкової школи відображають основні аспекти, які допоможуть як молодому, так і досвідченному педагогу опанувати педагогічну діагностику, і на цій основі набуті знання і вміння практично втілювати в навчально-виховний процес із метою його вдосконалення та глибокого вивчення індивідуальних особливостей та відмінностей учнів.

Звісно, наша стаття не розкриває всі теоретичні аспекти діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя початкової школи і не претендує на завершене дослідження. Актуальними⁴ залишаються питання, пов'язані з розробленням змісту, визначенням оптимальних форм і методів діагностичного супроводу професійної діяльності вчителя як початкової, так і старшої школи.

Література

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2 т. Т.1 / Б.Г. Ананьев. – М.: Педагогика, 1980. – 267 с.
2. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: пер. с нем / К. Ингенкамп. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
3. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С.М. Мартиненко. – К.: Сім кольорів. 2010. – 262 с.
4. Підласій І.П. Діагностика та експертіза педагогічних проектів: навч. посібник. – К.: Україна, 1998. – С.10-13.
5. Савченко О.Я. Підготовка вчителя в контексті інновацій шкільної освіти / О.Я. Савченко // Шлях освіти. – 2003. – №3. – С.5.

Аннотация. В статье рассматривается история развития педагогической диагностики, определяется ее сущность и содержание, рассказывается о важности знания этих аспектов, как основ осуществления диагностического сопровождения профессиональной деятельности учителя начальной школы, что является условием улучшения учебно-воспитательного процесса и всестороннего изучения индивидуальных особенностей учащихся младшего школьного возраста.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, диагностическое сопровождение, учитель начальной школы.

Summary. This paper reviews the history of educational testing, its nature and content. It covers the importance of knowledge of these aspects as a basis for diagnostic support educational activities of primary school teachers, that is an opportunity to improve the educational process and to determine individual characteristics of students more carefully.

Keywords: professional activities, diagnostic support, elementary school teacher.

Марина Кея

Науковий керівник: Мовчун А. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Анотація. Стаття присвячена важливій проблемі узагальнення знань учнів із читання. У ній висвітлюється сутність процесу узагальнення, його зв'язок із систематизацією знань, розглядається структура уроку узагальнення і систематизації знань із читання з метою забезпечення розуміння сутності зазначених процесів. Автором розроблено методичні рекомендації для майбутніх учителів щодо організації і забезпечення ефективності уроків узагальнення і систематизації знань із читання.

Ключові слова: узагальнення знань, систематизація знань, урок читання.

Постановка проблеми. Початкова освіта як складова загальній середньої освіти спрямована на всебічний розвиток молодших школярів та покликана забезпечити повноцінне оволодіння ними всіма компонентами навчальної діяльності. У зв'язку з цим важливе місце займають уроки узагальнення і систематизація знань, умінь і навичок учнів. У змісті програми закладено один із основних принципів – принцип систематичності і послідовності вивчуваного матеріалу.

Рівень знань, умінь і навичок студентів залежать від багатьох чинників, зокрема від засвоєння ними комплексу наук та методик викладання різних навчальних предметів.

навчальних предметів.

Узагальнення знань на уроках читання вимагає не просто повторення, а комплексного підходу до організації узагальнення і систематизації знань учнів. Для формування в учнів пропедевтичних літературознавчих умінь і навичок необхідно сформувати відповідні літературознавчі компетенції у майбутнього вчителя початкової школи.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми змісту освіти, його наповненості, зробили українські дидакти. Так, І.Д.Без розглядає психологічний аспект процесу навчання. В.Зайцев займається розробкою технологій навчання, що сприяли б підвищенню його ефективності. Л.Видриган розробив систему уроків навчання учнів мисленнєвих операцій, окрім елементів якої успішно застосовуються на практиці з метою підвищення інтересу, мотивації навчання та приносять позитивні результати у процесі розвитку уваги, зосередженості учнів на навчальному матеріалі тощо. О.Я.Савченко займається дослідженням

дидактических аспектів навчального процесу, О.М. Піхота, Н.Д. Мацько розв'язують психолого-дидактичні проблеми процесу учніння.

Комплекс розвивальних вправ для вдосконалення розумових операцій розробив Л. Видриган, дослідженням поняття узагальнення займалися О.В. Скрипченко, І.В.Малоїфік, Джон Б. Арден, В.Л.Позняков. М.М. Фіцула розглядає класифікацію вправ за їх місцем у структурі уроку. Проблемою узагальнення і систематизації знань займались Л.К. Нарочна, Г.В. Ковальчук, К.Д. Гончарова.

Методику роботи з формуванням у учнів умінь узагальнювати і систематизувати навчальний матеріал на основі змісту конкретних предметів розробили: В.І. Барко, Т.Л. Богданова, Є.Т. Бровкіна, Н.М. Буринська, Л.П. Величко, Н.Ф. Добрініха, С.О. Дубовський, М.М. Ковальова, Н.І. Лукашова, Є.М. Мисечко, А.О. Розуменко, Л.Я. Федченко, Н.Н. Чайченко, О.Г. Ярошенко та ін.

Найбільше значення для нашого дослідження має праця О. Я. Савченко. У методичному посібнику «Сучасний урок у початковій школі» нею проаналізована особливості уроку узагальнення і систематизації знань учнів початкової школи з читання, висвітлено особливості проведення уроків узагальнення і систематизації знань із читання.

Мета статті. Зважаючи на важливість проблеми узагальнення і систематизації знань учнів початкової школи з читання, метою статті є висвітлення сутності понять «узагальнення», «систематизація», особливостей уроку узагальнення і систематизації знань.

Виклад основного матеріалу статті. Підготовка студентів до узагальнення знань учнів із читання вимагає, насамперед, розуміння ними сутності понять «узагальнення» і «систематизації». Під узагальненням розуміють «мисленнє виділення властивостей, що належать певному класу предметів, перехід від одниничного до загального» [1, с.12]. На основі узагальнення учні засвоюють поняття, закони, ідеї, теорії, тобто окремі знання, їх системи і структури.

Систематизація – це «мисленнєва діяльність, у процесі якої знання про об'єкти, що вивчаються, організуються в певну систему за обраним принципом. Вищою формою систематизації є організація вивченого і засвічного раніше матеріалу в таку систему, в якій би чітко вирізнялися її окремі компоненти і взаємозв'язки між ними» [1, с.12]. Наприклад, система знань про жанри творів включає в себе не лише знання учнями видів творів за жанрами, а також знання характерних особливостей, композиції й ознак жанрів, а також передбачають формування вмінь застосовувати практично набуті знання, наприклад, для визначення жанру твору. Ці знання діти отримують протягом усього курсу навчання у початковій школі, продовжують поглинювати їх у основній та старшій школі.

Узагальнення і систематизація є складними взаємопов'язаними процесами: ширше узагальнення спричиняє більшу кількість зв'язків та відносин і, відповідно, ширше коло знань, об'єднаних у систему [2, 7].

Важливу роль у процесі організації та проведення уроків узагальнення та систематизації знань відіграє підготовка учнів до уроків даного типу, їхнє вміння узагальнювати, працювати з підручником, знаходячи в ньому потрібні матеріали тощо.

Структура уроку узагальнення і систематизації знань має такі етапи: повідомлення теми, мети, завдань уроку; мотивація навчальної діяльності школярів; узагальнення і систематизація знань учнів; підсумок уроку; домашнє завдання.

Готуючись до проведення уроків узагальнення і систематизації знань учнів із читання, майбутній учитель початкових класів має враховувати рекомендації, що допоможуть йому зробити урок ефективним і цікавим для учнів.

Методичні рекомендації

1. Для уроків узагальнення і систематизації знань є «характерним узагальнююче повторення» [4, с. 70].
2. Ефективність уроків вказаного типу забезпечується: «варіативністю вправ; постійним зв'язком теоретичних знань з їх практичним застосуванням у різних ситуаціях; різноманітністю форм повторення; поєднанням словесного повторення з роботою з узагальнюючими таблицями, схемами, картками» [4, с. 71].
3. Ці уроки дають широкі можливості щодо перевірки рівня засвоєння знань за допомогою «тестів, графічних форм відповідей, класифікації і групування, доповнення і конструювання» [5, с. 169].
4. У процесі узагальнюючих уроків важливо застосовувати нові за фармою «вправи, котрі допомагають всебічно розглянути вивчене та сприяють комплексному застосуванню знань, умінь і навичок, набутих учнями» [4, с. 71].
5. Особливу увагу потрібно звернути на організаційні форми проведення уроків узагальнення знань. Вони повинні бути цікавими для дітей, сприяти включенням у роботу всього класу. Такими формами є: змагання (конкурс), подорож (увівна, заочна), вікторина (гра), творчі завдання, групова робота, робота в парах.
6. З урахуванням сучасних тенденцій в освітньому процесі та розвитку інформаційних технологій, доцільним буде застосування на уроках відеофільмів та їх фрагментів, аудіозаписів, фрагментів мультфільмів тощо. Їх застосування на різних етапах узагальнюючих уроків сприяють залученню максимальної кількості учнів до роботи, активізують діяльність учнів, сприяють активізації мисленневих процесів учнів та глибокому узагальненню знань дітей.

Висновки. Отже, у статті ми розглянули одну із важливих проблем теорії і практики навчання молодших школярів – узагальнення знань учнів із читання. У ній висвітлюється сутність процесу узагальнення, його зв'язок із систематизацією знань, розглядається структура уроку узагальнення і систематизації знань із читання з метою забезпечення розуміння сутності зазначених процесів. Нами розроблені методичні рекомендації для майбутніх

учителів початкової школи щодо організації і забезпечення ефективності уроків узагальнення і систематизації знань із читання.

Узагальнення і систематизація на уроках читання вимагає комплексного підходу до організації узагальнення і систематизації знань учнів. Для формування в учнів пропедевтичних літературознавчих умінь і навичок необхідно сформувати відповідні літературознавчі компетенції у майбутнього вчителя початкової школи.

Література

1. Бех І.Д. Мотивація діяльності і керування як внутрішня основа самореалізації людини / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 3,4. – С.191 – 193.
2. Зайцев В. Практична дидактика / В.Зайцев // Завуч (Вкладка). – 2001. – №32 (листопад). – С. 1-8.
3. Кремень В.Г. Якісна освіта: сучасні вимоги / В.Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 4. – С. 5 – 17.
4. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навчально-методичний посібник / С.М. Мартиненко. – К. : Сім кольорів, 2010. – 262 с.
5. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / Савченко О. Я. – К. : «Магістр-С», 1997. – С. 70 – 71.
6. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посіб. для вчителя / О. Я. Савченко. – К. : Освіта, 2007. – С.169.

Аннотация. Статья посвящена важной проблеме обобщения и систематизации знаний учащихся начальной школы по чтению. В ней раскрывается сущность процесса обобщения знаний, его связь с систематизацией знаний и структурой урока обобщения и систематизации знаний учащихся по чтению с целью обеспечения понимания сущности указанных процессов. Автором разработано методические рекомендации для будущих учителей по организации и обеспечению эффективности уроков обобщения и систематизации знаний учащихся по чтению.

Ключевые слова: обобщение знаний, систематизация знаний, урок чтения.

Summary. The article is dedicated to the important problem of knowledge generalization and systematization. It reviews the essence of the process of generalization of knowledge and its relations with systematization of knowledge and structure of a lesson of generalization and systematization of knowledge of pupils from reading for the maintenance of understanding the essence of the specified processes. By the author it is developed methodical recommendations for the future teachers on the organization and maintenance of efficiency of lessons of generalization and ordering of pupils' knowledge from reading.

Key words: generalization knowledge, systematization knowledge, Ukrainian lesson.

Анастасія Ковальова

**Науковий керівник: Осколова М. Д.,
кандидат педагогічних наук, доцент**

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розкрито такі поняття як «інтеграція», «інтегроване навчання», «інтегрований урок»; розглядаються науково-методологічні засади сутності інтеграції, переваги та недоліки інтегрованих уроків у початковій школі, пропонується інтеграція уроків української мови і риторики.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, інтегрований урок.

Постановка проблеми. Для сучасного етапу реформування української національної школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації і зменшення часу, відведеного для її засвоєння. Сьогодні розвиток освіти як системи повинен реалізуватися через системні знання, що є необхідними для формування цілісного, системного мислення. Ці знання можуть бути отримані на основі інтеграції гуманітарних і фундаментальних дисциплін, а також повинні орієнтуватися на світовий рівень розвитку науки. Такий підхід сприяє відновленню цілісних уявлень про світ, картину світу як єдиного процесу.

Такий розвиток науки передбачав ще В. Вернадський, який говорив, що ріст наукового знання ХХ століття швидко стирає межі між окремими науками. Воно дедалі більше специалізується не за науками, а за проблемами. Це дає змогу, з одного боку, надзвичайно глибоко вивчати явище, а з іншого – охоплювати його з усіх точок зору.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти в школі спричинили відродження такого методичного явища, як інтеграція навчання, що поступово переходить із дискусії у практику. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації [1, 2]. За кордоном розробляється і впроваджується безліч освітніх технологій, що базуються на інтегрованих підходах.

Принцип інтеграції відповідає психічній та фізіологічній природі дитини, сутності самої мови як суспільного явища в його зв'язках із усіма аспектами багатогранного світу. Завдяки інтеграції результативно здійснюється особистісно-орієнтований підхід до навчання: школяр сам спроможний вибирати «ключові» знання з різних предметів, спираючись на власний досвід, набутий у процесі навчання та спілкування [2, 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дидактичні особливості інтеграції змісту навчання досліджували В.Р. Ільченко, В.Ф. Паламарчук, О.Я. Савченко, О.Ю. Чекіна, О. Біляєв, Т. Донченко, Ю.М. Калягін, В.Ф. Паламарчук, В.П. Тименко, Н.Н. Светловська та ін. Специфіці інтегрованого уроку у малокомплектній школі присвячує дослідження Н.І. Присяжнюк. Інтеграція набуває ще більшого значення у зв'язку із основними положеннями Державного стандарту загальної середньої освіти, що спрямовує навчально-виховний процес на введення у школах інтегрованих курсів, блочного навчання тощо.

Проте питання, що таке інтеграція, залишається суперечливим, оскільки проблема впровадження інтеграції у навчально-виховний процес є мало досліджена. Водночас інтеграційні підходи до використання навчального змісту недостатньо відображені у чинних підручниках, хоча ідея інтеграції змісту в формі навчання є актуальною і привертає значну увагу широкої педагогічної громадськості.

Мета статті – розкрити такі поняття як «інтеграція», «інтегроване навчання», «інтегрований урок»; розглянути науково-методологічні засади сутності інтеграції, переваги та недоліки інтегрованих уроків у початковій школі, запропонувати інтеграцію уроків української мови і риторики.

Виклад основного матеріалу статті. Про важливість інтеграції навчального змісту неодноразово наголошувалося у прогресивній педагогіці. Спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще в Аристотелі, Демокрії, Піфагора, Платона та інших античних філософів. В епоху Відродження вчені, виступаючи проти сколастики у навчанні, підкреслювали важливість формування у школярів цілісних уявлень про взаємозв'язок природних явищ.

Концепція інтеграції освіти була запропонована Я. А. Коменським, який вважав, що для формування системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами («Усе, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно вивчатися в такому ж зв'язку»). У «Великій дидактиці» яскраво відображаються ідеї неподільності навчання і виховання, всебічного розвитку особистості, тому що «учні повинні не лише здобувати знання, а й формувати свою натуру» [5, с. 259].

Вся педагогічна класика підтримує тенденцію інтеграції науково-культурних надбань людства в інтересах формування у молодих школярів цілісного світогляду. Так, К. Д. Ушинський справедливо вважав, що знання та ідеї, які повідомляються будь-якими науками, повинні органічно об'єднуватися у світливі і широкий погляд на світ та життя взагалі. Йому шляхом інтеграції письма та читання вдалося створити звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Більше того, в інтеграції одвічно полягала новизна і сутність цього методу, тому що він, за задумом автора, дозволяв пристосувати та злити в єдине ціле окрім елементів двох видів мовної діяльності – письмо та читання – для швидкого та міцного досягнення однієї мети: формування у дітей здатності до дистанційного спілкування за допомогою тексту. Як зазначав К. Д. Ушинський, «ніч не може бути важливішим у світі, ніж уміння бачити предмет з усіх боків і серед тих

відносин, в які він поставлений». Створений К. Д. Ушинським засобом інтеграції письма та читання метод навчання грамоти видався таким результативним, що використовується і сьогодні [6, 57].

Про інтеграцію природничих наук йшлося ще 1862 р. на 2-му з'їзді природничників Росії у Києві, який організувало Київське фізико-математичне товариство Св. Володимира.

Розглянемо три рівні інтеграції навчального змісту: внутрішньопредметну – інтеграцію понять, знань, вмінь усередині окремих навчальних предметів; міжпредметну – синтез фактів, понять, принципів із двох і більше предметів; транспредметну – синтез компонентів основного, шкільногоЯ і позашкільногоЙ змісту навчання.

Інтегрований підхід до навчального змісту у початкових класах дозволяє:

- показати молодшим школярам світ у всьому його розмаїтті, що сприяє емоційному розвитку дітей, формує їх творче мислення;
- отримати системні знання, що допоможе продемонструвати об'єкт із різних боків, розкрити взаємозв'язок явищ, інтенсивно формувати вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. Особливо це важливо для формування світоглядних, людинознавчих, екологічних, комунікативних умінь і понять;
- посилити пізнавальний інтерес молодших школярів, що сприятиме всеобщому розвитку особистості;
- урізноманітнити види діяльності, що дозволить зняти стомлюваність, напругу дітей;
- забезпечити наступність від цілісного родинного (або виховання в дитячому садочку) до цілісного виховання та навчання, що здійснюється викладанням багатьох навчальних дисциплін одним учителем;
- зменшити кількість обов'язкових предметів, що уможливить раціональність використання педагогічних кadrів, особливо в малокомплектній школі.

Зазначимо, що інтеграція має також негативні риси.

1. Кількість предметів у початковій школі зменшується.
2. Введення нових інтегрованих курсів ускладнює сприймання матеріалу дітьми.
3. На другий план віходить формування найважливіших навичок читання, письма, рахунку. В результаті - низька успішність.
4. У молодших школярів – це обмеженість базових знань, за допомогою яких можна було б інтегрувати матеріал, що вивчається.
5. Відсутність спеціальної підготовки вчителів, наприклад, тих, хто могли б вести курс «Мистецтво» (авт. Л. Масол, Е. Бєлкіна), який поєднує зміст базових мистецьких дисциплін – музику та образотворче мистецтво, а також елементи синтетичних видів мистецтв – хореографії, театру, кіно.

6. Учителі початкових класів, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій з цього питання, змушені розв'язувати зазначену проблему на емпіричному рівні.

Відомо, що із системи наук, які відтворювали цілісну картину світу, а саме філософія, піттика, риторика, граматика, – в сучасній школі залишилась лише граматика, яка на відміну від традиційної (описової) має стати в шкільному курсі функціональною.

Висновки. Таким чином, у статті ми розкрили такі поняття як «інтеграція», «інтегроване навчання», «інтегрований урок»; розглянули науково-методологічні засади сущності інтеграції, переваги та недоліки інтегрованих уроків у початковій школі, запропонували інтеграцію уроків української мови і риторики. На нашу думку, інтеграція навчального змісту у початкових класах сприятиме підготовці особистості, яка зуміє глибоко вивчати явища світу, охоплювати його з усіх точок зору.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Інтегровані уроки мови як засіб формування мовленнєвої компетенції учнів / А. Григорчук, Ю. Лушай // Початкова школа. – 2009. – № 3. – С.18-21.
3. Івченко А.О. Тлумачний словник української мови / А.О. Івченко. – Харків : Фоліо, 2000. – 540 с.
4. Коменський Я.А. Велика дидактика: Избр. пед. соч. / Я.А. Коменський. – М., 1995.
5. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст.: Затверджено Указом Президента України від 17.04.02 р. // Освіта України. – 2002. – № 33.
6. Ушинський К.Д. Чоловек как предмет воспитания / К.Д. Ушинський // Пед. соч. в 6 т. – Т.5. – М. : Педагогика, 1990.
7. Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки у початковій школі / О.Ю. Чекіна. – 2-ге вид. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 192 с.

Аннотация. В статье раскрыты такие понятия как «интеграция», «интегрированное обучение», «интегрированный урок»; рассматриваются научно-методологические основы сущности интеграции, преимущества и недостатки интегрированных уроков в начальной школе, предлагается интеграция уроков украинского языка и риторики.

Ключевые слова: интеграция, интегрированное обучение, интегрированный урок.

Summary. The article explores the concepts of "integration", "integrated education", "integrated lesson; considered scientific and methodological principles of integration of the essence, advantages and disadvantages of integrated lessons in elementary school, offer lessons integration of the Ukrainian language and rhetoric.

Key words: integration, integrated education, integrated lesson.

УДК 373.3.091.321

Катерина Козирєва

Науковий керівник: Дубовик С. Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті автор акцентує увагу на необхідності формування культури мовлення як однієї з найважливіших складових загальної культури майбутнього вчителя початкової школи. Мета статті – висвітлити теоретичні аспекти культури мовлення.

Ключові слова: мовлення, ознаки мовлення, культура, культура мовлення.

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства цінуються люди з високою культурою мовлення, які бездоганно володіють українською мовою, здатні відстоювати свою точку зору, говорити правильно, змістово, логічно, точно, доступно, лаконічно. Сьогодні особливо високо цінюються комунікативні вміння: вести діалог, дискусію, презентацію, викликати певні емоції, позитивно впливати на аудиторію слухачів. Ці вміння є основою загальної культури особистості.

Виходячи з потреби мати національно свідомих, висококваліфікованих, інтелектуально розвинених громадян, держава ставить перед освітою конкретні завдання, з-поміж яких особливе місце належить формуванню комунікативних умінь і навичок вільного володіння всіма засобами літературної мови. Насамперед, йдеться про формування культури мовлення і культури спілкування.

Майбутній учитель початкової школи має майстерно володіти культурою мовлення. Найважливіше його завдання – комунікативно цілеспрямовано організовувати спілкування з учнями, батьками, вчителями, спрямовувати свою роботу на формування в учнів культури мовлення і

культури спілкування, на вдосконалення мовно-мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів. Учитель має помічати помилки у мовленні учнів, тактовоно, наполегливо їх усувати і водночас навчати учнів правильно й доцільно користуватися мовою як засобом спілкування.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема формування культури мовлення у майбутніх учителів знайшла відображення у дослідженнях відомих науковців (Н. Бабич, О. Біляєв, М. Вашуленко, Л. Варзацька, Б. Головін, А. Капська, Г. Козачук, В. Мельничайко, Л. Паламар, Г. Сагач та ін.). Лінгвістичний аспект проблеми формування культури мовлення висвітлювали у своїх наукових працях такі мовознавці, як: О. Синявський, І. Чередниченко, Л. Булаховський, Р. Будагов, М. Пилинський, С. Гурвич, В. Антоненко-Давидович, П. Одарченко, О. Пономарів.

І все ж, незважаючи на значну зацікавленість сучасних дослідників проблемою розвитку комунікативної компетентності, не до кінця з'ясовані залишається питання формування культури мовлення у майбутніх учителів початкових класів. Зокрема, нагального подолання потребують суперечності між: вимогами сучасного суспільства щодо культури мовлення педагогів і реальним рівнем їхньої мовної компетентності; вимогами до рівня культури мовлення сучасного вчителя та обмеженими можливостями його досягнення за умов застосування традиційних методів, прийомів, форм і засобів навчання; широким спектром навчальних дисциплін педагогічного факультету і недостатнім методичним забезпеченням цілеспрямованої мовленнєвої підготовки вчителів початкової школи; теоретичною підготовленістю студентів у сфері культури мовлення та рівнем оволодіння ними практичними методами, формами та способами його організації; необхідністю постійного самовдосконалення в культурі мовлення та здатності майбутніх учителів до рефлексії у даній сфері діяльності.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів культури мовлення, в розкритті необхідності формування культури мовлення як однієї з найважливіших складових загальної культури майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. Культура мовлення – це система вимог, регламентацій щодо вживання мови в мовленнєвій діяльності (усній і писемний). Тільки через високу культуру мовлення виявляються невичерпні потенції мови, гармонія її функцій. Культура мовлення має велике національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективне здійснення всіх функцій мови, ошляхетнє стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому. Через культуру мовлення відбувається культтивування самої мови, її вдосконалення.

Проблема формування культури мовлення розглядається в таких основних аспектах: нормативність, адекватність, естетичність, поліфункціональність мовлення.

Нормативність – це дотримання правил усного і писемного мовлення: правильне наголосування, інтонація, словоживання, будова речень,

діалогу, тексту тощо. Нормативність – це "технічна" сторона мовлення, дотримання загальноприйнятих стандартів [4, 5].

Мова наша багата, її властива розвинена синоніміка та варіантність на фонетичному, лексичному і граматичному рівнях. Наше завдання – розвинути в собі здатність оптимального вибору мовних засобів відповідно до предмета розмови, співробітника, мовленнєвої ситуації. Умій слухати себе та інших з погляду нормативності. Будь вдячний тому, хто вправляє твої мовленнєві помилки. Свої ж зауваження, поради та рекомендації іншим роби тактовно, деликатно.

Комуникативна якість мовлення – його чистота – отримує визначення й може бути описана на базі співвідношення мовлення з літературною мовою та моральною стороною нашої свідомості. Чистота мовлення виявляється у трьох основних аспектах: в орфоепії – правила літературно-нормативна вимова, відсутність інтерферентних явищ, так званого акценту; у слововживанні – відсутність позалітературних елементів: діалектизмів, вульгаризмів, канцелярізмів, штампів, слів-паразитів; в інтонаційному аспекті – відповідність інтонації змісту та експресії висловлення, відсутність брутальних, лайливих, лицемірних ноток [5, 10].

Висока культура мовлення неможлива без дотримання мовленнєвого етикету, що полягає в умінні уважно, з цікавістю слухати співрозмовників, нікого не перебиваючи, тактовно включатися в разомову, докладно та зрозуміло висловлюватися. Й у цьому знову найпершим взірцем є учител, його мовлення. Саме він має своїм прикладом давати дітям уявлення про мовленнєвий етикет.

Слід наголосити на тому, що рівень мовленнєвої культури можна набагато підвищити за умови неперервного навчання. Справжній учитель – це завжди учень. Потрібно постійно збагачувати й оновлювати власні знання з предмета, вдосконалювати мовлення, підвищувати його культуру. Як правило, гарне мовлення свідчить про високий рівень культури мовця і тому треба спілкування більш ефективним. Мовлення вчителя – це відображення не тільки рівня його особистої культури, але і рівня культури всіх освітніх закладів [2, 7].

Детально розглянемо основні ознаки культури мовлення:

Доречність. Потреби стилістичної доречності, тобто відповідності вибраних засобів у межах функціонального стилю необхідна для побудови висловлювання. Отже, доречність – це ознака культури мовлення, яка організує його точність, логічність, виразність, чистоту, вимагає такого добору мовних засобів, що відповідають змісту і характеру повідомлення.

Навички доречного мовлення можна виробити за таких умов: якщо усвідомити необхідність корегувати мовлення щодо його доречності; якщо володіти культурою мовлення і культурою спілкування за допомогою мови; якщо мати високу загальну культуру і якщо норми етики будуть переконанням, а ввічливість, доброзичливість, терплячесть і терпимість до чужих вад, повага до людей – органічними почуттями, а не правилами

поведінки; якщо засвоїти мову не лише як вузівський предмет, а її як «живу схованку людського духу», і берегти її – цей народний скарб [3, 5].

Доступність. Доступність передбачає таку побудову мовлення, при якій рівень складності мови і в термінологічному і в змістовому, і в структурному розумінні відповідні інтелектуальному рівню адресата. Необхідно зазначити, що більшість учителів орієнтується на різний рівень усвідомленості учнів з тієї чи іншої проблеми. Доступність – одна із головних якостей мовлення вчителя, зокрема, що дуже важливо для вчителя початкових класів.

Правильність. Правильність мовлення – це дотримання закріплених у літературній мові норм [1, 2]. Під літературною нормою розуміються прийняті в суспільно-мовленнєвій практиці освічених людей правила вимови звуків, наголошення слів, словотворення і слововживання, будови синтаксичних конструкцій. За дотриманням чи недотриманням узичасніх норм усне мовлення оцінюється як правильне або неправильне.

Чистота. Чистота мовлення тісно пов'язана з правильністю і нормативністю: якщо у мовленні немає порушень лексичних, стилістичних, орфоепічних та інших норм, воно вважається чистим. Критерій чистоти мовлення стосується вживання літературного чи не літературного слова, його наголошення або будови речення. У літературній мові неприпустимі діалектні, розмовно-побутові, жаргонові слова чи без потреби або перекрукою вжити іншомовні слова, їх уведення до мовлення робить його нечистим.

Точність. Точність мовлення – це необхідна умова його адекватного і повного розуміння. Точністю називають мову, якщо значення слів і словосполучень, вжитих в ній, повністю співвідносяться із смыслою і предметною сторонами мовлення [1, 2]. Прагнучи до точності мовлення, вчитель турбується про те, щоб його не зрозуміли неправильно.

Логічність. Логічність як ознака культури мовлення формується на рівні «мислення – мова – мовлення» і залежить від ступеня владіння приймома розумової діяльності, знання законів логіки і ґрунтуються на знаннях об'єктивної реальної дійсності, тобто перебуває в тісному зв'язку з точністю.

Багатство. Багатство мови, її різноманітність розширює можливості мови для передачі відтінків думок і почуттів, забезпечує естетичну сторону мови. Таким чином, багатство мови – якість, яка свідчить про певний рівень мовленнєвої майстерності, про свідоме прагнення урізноманітнити своє мовлення використанням різних мовних і мовленнєвих засобів. Рівень лексичного багатства мови вчителя визначається знанням різних шарів лексики (нейтральної, емоційно-оцінної, синонімів, антонімів, фразеологізмів) і, що є найважливіше, умінням використовувати ці знання.

Виразність. Виразним називається таке мовлення, в якому вираження власного ставлення до предмету чи явища відповідає комунікативній ситуації, а мова в цілому оцінюється як вдала і ефективна. Головна умова виразності – наявність у вчителя свого стилю, свого голосу, своїх почуттів, думок, своєї позиції.

Довершеним мовлення визначається в тому разі, коли воно відповідне всім якостям культури мовлення. Шляхів до мовної досконалості безліч. Але всі вони починаються з любові до рідної мови, бажання майстерно володіти нею, з відчуттям власної відповідальності за рідну мову [2, 4].

Висновки. Таким чином, здійснений аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що основою успішної професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи є його культура мовлення, що ґрунтуються на загальній культурі особистості, моральних поглядах, переконаннях. Від їх стійкості та міцності залежить рівень культури спілкування, уміння правильно її використовувати як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті.

Висока культура мовлення є передумовою формування духовної культури, досягнення успіху в кар'єрному зростанні, збагачення власної культури спілкування і розвитку комунікативних якостей. Культура мовлення становить основу загальної культури майбутнього вчителя початкової школи, яка забезпечує якість освіти, яка відповідає вимогам часу.

Література

1. Гринчишин Д.Г., Капелюшний А.О., Сербенська О.А., Терлак З.М. Словник-довідник із культури української мови / Д.Г. Гринчишин, А.О. Капелюшний, О.А. Сербенська, З.М. Терлак – К. : Знання, 2006. – 240 с.
2. Срмоленко С.Я., Дзюбишина-Мельник Н.Я., Ленець К.В. Культура української мови / С.Я. Срмоленко, Н.Я. Дзюбишина-Мельник, К.В. Ленець. – К. : Либідь, 1990. – 315 с.
3. Коваль А.П. Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування / А.П. Коваль. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К., 1997. – С. 193-280.
4. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика / М.І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
5. Практична стилістика і культура української мови / Бабич Н.Д. – Л., 2003. – С. 136-384.

Аннотация. В статье автор акцентирует внимание на необходимости формирования культуры речи как одной из важнейших составляющих общей культуры будущего учителя начальной школы. Цель статьи – осветить теоретические аспекты культуры речи.

Ключевые слова: речь, качества речи, культура, культура речи.

Summary. The author accented our attention on the needing of formation culture of speech as one of the most important component of general culture of speech to future teacher of the elementary school. The aim of the article – is to illuminate the theoretic aspects of speech culture.

Keywords: speech, speech quality, culture, speech culture.

УДК 373.3.011.3 – 051

Марина Козоріз

Науковий керівник: **Мартиненко С. М.**,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті автор здійснює порівняльний аналіз професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності, визначає подальші перспективи вивчення досліджуваної проблеми. Мета статті – проаналізувати, порівняти та узагальнити особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи, діагностична діяльність, особистісно орієнтоване навчання.

Постановка проблеми. В Україні на сучасному етапі розвитку суспільства відбувається реформування та модернізація системи освіти. Існуюча підготовка майбутніх вчителів початкових класів не забезпечує повною мірою їхньої готовності до змін, а саме до орієнтації на індивідуальні особливості, потенційні можливості, до самовдосконалення.

Відомо, що закон «України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти в основу пріоритетних принципів розвитку системи освіти поклали гуманізацію і демократизацію всіх складових її елементів та національну спрямованість, що свідчить про невіддільність освіти від національного ґрунту.

Як зазначено в цих документах, нова українська школа має «забезпечувати всеобщий розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, виявлення її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, творчого культурного потенціалу народу» [1, с. 4].

Розв'язання цих складних завдань повною мірою залежить від учителя, якості його підготовки, тому однією з актуальних проблем вищої школи є розроблення сучасної концепції формування майбутніх учителів, їх готовності до діагностування особистісних рис і навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цій темі приділяли значну увагу психологи, педагоги, зокрема педагогічна діагностика як частина професійної підготовки студентів розглядалась у працях Н.В. Кузьміної, Т.В. Купріянчик, В.Г. Максимова, Н.Є. Можар, Н.Г. Судженко.

Проблемам використання діагностики у педагогічному процесі присвячені праці зарубіжних дослідників, зокрема Г. Вітцлака, К. Інгекамп, Д. Зеебах, Г.Клауса, Я.Л. Коломінського, О.І. Кочетова, І.С. Мар'єнко, Е. Стоунса та інших.

В Україні ці проблеми досліджують науковці В.І. Бондар, І.Є. Булах, В.М. Галузинський, С.У.Гончаренко, В.А.Козаков, Ю.І.Мальований, С.М. Мартиненко, О.Я.Мельник, І.П. Підласий, І.В. Распопов, М.М. Ржецький, Н.М. Розенберг.

Метою статті є порівняльний аналіз та узагальнення особливостей професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в Україні та за кордоном.

Виклад основного матеріалу статті. У процесі порівняння було встановлено, що відома вітчизняна дослідниця початкової освіти Л.О. Хомич виділила низку чинників, які детермінують процес підготовки вчителя в сучасних умовах розвитку України. Це здебільшого техніко-технологічні і соціально-економічні умови, які впливають на зміст і методи освіти вчителя, а також соціально-політичні, культурологічні і соціально-психологічні особливості.

Їх значення визначають такі елементи системи педагогічної освіти: організація й управління, система навчальних закладів, вимоги до контингенту викладачів і студентів, зміст підготовки, методи і форми роботи [6, 200]. Усі окреслені проблеми напряму стосуються і підготовки вчителя початкової школи до діагностичної діяльності, адже вона відбувається в процесі професійної підготовки.

Зауважимо, що аналіз світового досвіду підготовки вчителів показує, що у країнах Західної Європи та США велику увагу приділяють цій проблемі, а саме: формуванню та розвитку діагностичних умінь майбутніх учителів, що є запорукою формування гуманістичної взаємодії „учитель – учень”. Так, до системи підготовки вчителів у педагогічних коледжах США входить і такий навчальний курс як „Методика діагностування та оцінювання особистості”, під час вивчення якого студенти ознайомлюються з методикою та специфікою застосування діагностичних методів [3, с.72].

У межах курсу використовуються такі форми роботи зі студентами як дослідження, творчі роботи, „семінари за круглим столом”, проекти тощо. Як техніка оцінювання роботи студента впродовж семестру застосовується „портфоліо” (форма звітної документації про навчальну діяльність), яка виконує різні функції і реалізується в різноманітних видах [2,66].

Таким чином, аналізуючи досвід підготовки вчителів різних країн, потрібно зауважити, що у світовій та вітчизняній вицій школі є певні відмінності щодо формування готовності вчителя до забезпечення наступності навчання.

Так, вперше в Україні в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка запроваджено спецкурс «Основи педагогічної діагностики» для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст», «магістр». Цей спецкурс дав змогу з'ясувати, що підготовка

майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності – це цілісна система, що будеться на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального.

Як загальне – вона є складовою професійної загально педагогічної підготовки вчителя; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями і закономірностями навчального процесу; як індивідуальне – відображає залежність підготовки від особистих якостей учителя і рівня його педагогічної діяльності. Готовність учителя до забезпечення розвитку індивідуальних можливостей учнів; здатність до професійного та особистісного саморозвитку – це домінувальна мета його професійної підготовки.

Важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності є також виділення її етапів.

Ми погоджуємося з думкою вітчизняної дослідниці С. М. Мартиненко, яка встановила основні етапи засвоєння діагностичної діяльності майбутніми вчителями початкової школи, до яких віднесено: I етап (початковий) – прийняття професії як особистісно значущої; II етап – (основний) – когнітивне засвоєння діяльності; III етап (підсумковий) – перехід до практичних дій [5, с. 44].

Визначені етапи засвоєння студентами діагностичної діяльності дають змогу вдосконалити процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи тому що, виділяючи етапи підготовки, можна відстежити певну логіку, динаміку вивчення дисципліни, а також спрогнозувати певні результати цього процесу.

Одноєю з провідних особливостей підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності в Україні є те, що об'єктом цієї діяльності є дитина молодшого шкільного віку, діагностуючи яку, необхідно враховувати її індивідуальні та вікові особливості, розвиток психічних і пізнавальних процесів. Щоб підготувати майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності використовуються різноманітні методи навчання: стандартні (словесні, наочні, практичні), нестандартні (ділова гра, аналіз конкретних ситуацій, активне програмове навчання, стажування).

Усі ці шляхи вдосконалюють, розширяють та роблять насиченим навчально-виховний процес, а для структурування та удосконалення здобутих знань із спецкурсу «Основи педагогічної діагностики» використовується методичне портфоліо, в якому зібрані доробки студентів з дисципліни у вигляді зразків документів, тестувань, анкетувань, малюнків, презентацій тощо. Такий вид роботи є ефективним допоміжним засобом у самонавчанні студентів та контролі за їх діяльністю.

Висновки. Отже, як показав порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності в Україні та за рубежем, основою підготовки є професійно-особистісний розвиток студентів, який здійснюється у процесі підготовки, а саме у формуванні готовності до педагогічної та діагностичної діяльності. Педагогічна діагностика покликана оптимізувати процес особистісно

орієнтованого навчання, забезпечити вимірювання й оцінювання результатів навчально-виховної роботи у початковій школі.

Проведене дослідження не вичерпє всі аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності в Україні та закордоном. Подальше її опрацювання може бути здійснене в плані вивчення сучасного перспективного зарубіжного досвіду діагностичної діяльності вчителя початкової школи.

Література

1. Закон України «Про освіту»: за станом на 8 груд. 2006 р. / Верховна Рада України. – Офіц.. вид. – К. : Парлам. Вид-во, 2006. – 40 с. – (Сер. «Закони України»).
2. Кошманова Т. Конструктивістські методи підготовки вчителів в американських університетах // Т. Кошманова // Рідна школа. – 1999. – №10. – С. 66.
3. Красовицький М. Деякі аспекти педагогічної підготовки вчителів США / М. Красовицький // Рідна школа. – 2001. – № 5. – С. 72-76.
4. Національна доктрина розвитку освіти України. – К. : Шкільний світ, 2001. – 15 с.
5. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С.М. Мартиненко. – К. : Сім кольорів, 2010. – С. 44–56.
6. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. – К. : Magistr-S, 1998. – 200 с.

Аннотация. В статье автор осуществляет сравнительный анализ профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы к диагностической деятельности, определяет дальнейшие перспективы изучения проблемы. Цель статьи – проанализировать, сравнить и обобщить особенности профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы к диагностической деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущего учителя начальной школы, диагностическая деятельность, личностно направленное обучение.

Summary. A comparative analysis of vocational training a future teacher at elementary school for diagnostic activities are carried in this article. Following prospects are determined in research this problem. Purpose of the article – to analyse, to compare and generalize the features of professional preparation of future teacher of initial school to diagnostic activity.

Key words: vocational training a future teacher at elementary school, diagnostic activities, personally directed education.

Науковий керівник: Осколова М. Д.,
кандидат педагогічних наук, доцент

АНІМАЦІЯ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Анотація. У статті розкривається сутність поняття анімація; обґрунтуються теоретичні основи застосування анімації на уроках навчання грамоти.

Ключові слова: вміння читати, анімація.

Постановка проблеми. Готовність майбутніх учителів початкових класів до навчання учнів читати – одна із важливих і складних проблем сучасної школи. Мистецтво слова дає змогу розкривати перед дітьми багаті художньо-пізнавальні можливості, одержувати від читання естетичну насолоду, навчати їх шляхом читання літературного твору сприймати навколошній світ.

Аналіз досліджень і публікацій. У працях Д. Б. Кабалевського, Б. Т. Лихачова, В. О. Сухомлинського та інших учених обґрунтовано принципи взаємодії читання як засобу інтенсифікації педагогічного процесу. Проблема формування вміння читати стала також предметом дослідження багатьох учених, педагогів і літературознавців, серед яких

І. Д. Бех, Н. М. Бібік, М. С. Ващуленко, Н.Й. Волошина, В.О.Науменко,

М. І. Оморокова, О.Я.Савченко, Н. Ф. Скрипченко.

Психологічні аспекти проблеми формування вміння читати знайшли відображення у працях Б. Г. Ананьєва, Л. С. Виготського, І. О. Зим'ю, Г. С. Костюка, О. О. Леонтьєва, Б. Т. Лихачова, С. Л. Рубінштейна.

Мета статті – висвітлити проблему застосування анімації на уроках навчання грамоти з метою формування у першокласників уміння читати.

Виклад основного матеріалу статті. У постанові Міністерства освіти і науки України № 1/9 – 390 від 01.06.2006 «Про організацію навчально-виховного процесу в 1 класі» зазначено, що «в організації і структурі навчального процесу в першому класі взаємопов’язані навчальна та така діяльність, що вимагає використання прийомів роботи, що відповідають віку дітей, мотивують їх різноманітну активну практичну діяльність» [2, с. 12]. На думку багатьох дослідників, із метою формування вміння читати у першокласників доцільно застосовувати різноманітні засоби навчання, серед яких чільне місце посідають технічні засоби.

Сучасна методика формування вміння читати, техніки читання і розуміння прочитаного передбачає використання різних технічних засобів навчання, серед яких визначають як традиційні (аудіо-, відеозаписи), так й інноваційні (комп’ютер, SMART-дошка, мультимедіа, анімація, презентація).

Із упровадженням сучасних інформаційних технологій виникла «екранна» культура.

Існуючі методи, прийоми і форми роботи учнів із книгою не вирішують одне з пріоритетних завдань початкової школи – формувати вміння читати на уроках грамоти. Однак, екранне мистецтво, зокрема анімація, є тим засобом, який дозволяє розв'язати завдання формувати вміння читати, враховуючи запити сучасної дитини.

Анімація (з лат. – *anima* і похідного *phr.* – *animation* – оживлення) – це вид мультимедія,твори якого створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху намальованих або об'ємних об'єктів [3, с. 58]. Розглядаючи анімацію як засіб формування вміння читати на уроках грамоти, розкріємо сутність поняття «засіб». Засіб – це «якась спеціальна дія, спосіб, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; те, що служить знаряддям у який-небудь дії, справі; механізми, пристрій тощо, необхідні для здійснення чогось-небудь, для якоїсь діяльності» [1, с. 326].

Основні напрями застосування анімації на уроках навчання грамоти – це демонстрація наочних матеріалів: різноманітних посібників, карт, схем, малюнків; демонстрація процесів та явищ; презентація завдань, спрямованих на перевірку знань учнів або для їх самостійної роботи. Анімація значно поліпшує доступ до інформації, підвищуючи ефективність та мотивацію навчання, забезпечуючи нові шляхи подання інформації, які «полегшують її розуміння, дають можливість для випробування власних ідей та проектів, роблять учнів більш упевненими та здатними вирішувати проблеми самотужки». Водночас, однією з найголовніших переваг використання анімації під час навчання є можливість задовільнити індивідуальні потреби учнів.

Анімаційні засоби навчання спрямовані на:

- посилення мотивації навчання;
- активізацію навчальної діяльності учнів, посилення їх ролі як суб'єкта навчальної діяльності (можливість обирати послідовність вивчення матеріалу, визначення міри і характеру допомоги тощо);
- індивідуалізацію процесу навчання, використання основних і допоміжних навчальних впливів, розширення меж самостійної діяльності школярів;
- застосування різноманітних типів навчальних завдань та форм подання інформації;
- створення навчального середовища, яке забезпечує «занурення» учня в уявний світ, певні соціальні і виробничі ситуації;
- постійне застосування ігор та ігрових прийомів;
- забезпечення негайногового зворотного зв'язку, можливість рефлексії.

За допомогою анімації можна виділити ті чи інші фрагменти тексту з метою привернення уваги дітей до окремих моментів. Повторне читання тексту, поділ його на частини, виокремлення головного, відпрацювання змісту, у якому діти припускаються помилок, – ці та інші види роботи над текстом забезпечує анімація. Пріоритетним напрямом роботи на уроці є

застосуванням анімації є формування в учнів вміння читати, уміння набувати нових знань під час вивчення нової літери.

Анімація дає змогу істотно змінити способи керування навчальною діяльністю, занурюючи учнів у цікаву ігрову ситуацію; надавати допомогу, пояснюючи навчальний матеріал із застосуванням ілюстрацій. Водночас забезпечується гнучкість керування навчальним процесом: учителю може на кожному етапі навчання отримати зворотну інформацію про якість засвоєння матеріалу [3, 110].

Застосування анімації на уроках навчання грамоти охоплює такі аспекти:

- **мотиваційний:** зацікавленість у навчанні; бажання виконувати складні задачі; формування стійкого позитивного ставлення до предмета, вивчення якого визначає успішність засвоєння програмного матеріалу;
- **дидактичний:** активізація процесів пізнавальної діяльності учнів; навчання через розвиток в учнів психічних процесів; можливості вчасного здійснення педагогічної діагностики, стану засвоєння учнями програмного матеріалу; здійснення диференціації та індивідуалізації у процесі навчання; формування прийомів та способів самостійного спостереження за різними об'єктами; корекція й розвиток швидкості зорового сприйняття текстів; швидкості та усвідомленості читання;
- **особистісний:** створення умов для формування активної позиції у навчанні; розвиток ініціативності й самостійності учнів; створення позитивно-емоційного фону уроку; розвиток комунікативної діяльності; зняття негативного ставлення учнів до зауважень та виправлень учителя [3, 110].

Висновки. Таким чином, аналіз праць, спрямованих на дослідження сутності та змісту анімації, дозволяє встановити, що її застосування на уроках навчання грамоти допомагає активніше й ефективніше засвоювати нову інформацію, стимулює розвиток пізнавальних інтересів учнів. Швидкий доступ до інформації змушує першокласників міркувати, створювати нові ідеї. Завдяки анімації шлях до формування вміння читати пролягає через створення емоційно сприятливого клімату у навчально-виховному процесі, ігрових ситуацій, активну візуалізацію. Анімацію ми трактуємо як засіб подачі інформації, твори якої створюються шляхом проектування послідовних фаз руху намальованих або об'ємних об'єктів. Визначено також принципи і дидактичні умови застосування анімації у процесі формування вміння читати і розуміння прочитаного.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Міністерство освіти і науки України «Про організацію навчально-виховного процесу в 1 класі» : за станом на 02 лютого 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. від. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 35 с.

3. Носенко Т. І. Інтерактивні технології навчання: навч. посіб. / Т. І. Носенко. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2010. – 110 с.
4. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1 – 4 класи. – К. : «Початкова школа». – 2006. – 432 с.

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятия анимация; обосновываются теоретические основы использования анимации на уроках обучения грамоте.

Ключевые слова: умение читать, анимация.

Summary. The article reveals the essence of animation; grounded theoretical basis of animation in the classroom literacy.

Keywords: ability to read, animation.

УДК 373.3.091.212.3 (437.3)

Катерина Ляхова

Науковий керівник: Мартиненко С. М.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЧЕХІЇ

Анотація. У статті автор здійснює порівняльний аналіз діяльності шкіл в Чехії та Україні, реалізації творчого підходу до навчання учнів початкової школи. Метою статті є зображення педагогічного досвіду і підвищення професійної компетентності майбутнього вчителя в навчанні учнів початкової школи.

Ключові поняття: творчі здібності, формування творчих здібностей, гуманізація навчання.

Постановка проблеми. Безперервний розвиток суспільства диктує нові освітні ідеали. У ХХІ столітті замість сукупності фактічних знань, які потрібні людині далеко не кожного дня, більш важливими вміннями є: рухливість і нестереотипність мислення, вміння аналізувати, не лише теоретичні тексти, але і різноманітні життєві ситуації розуміти їх причини, знаходити вихід з них; вміння мислити перспективно і мати досить розвинуту креативність, щоб цю перспективу реалізувати. Відтак, в епоху повної доступності інформації важливішим за її накопичення стає вміння продуктивної креативності в будь-якій сфері знань чи умінь, що значно підвищує готовність дитини до життя в дорослому віці. І основною умовою цього процесу стає вміння вчителя розвивати творчі здібності дітей.

40

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасна українська педагогіка сповідує ідею гуманізації освіти, що дуже сприяє формуванню не лише розумної, але і творчої, незалежно мислячої, винахідливої людини, що зможе повністю розкрити свій потенціал. Українська методологічна база для розвитку творчих здібностей є досить багатою завдяки науковим положенням щодо формування особистості в процесі активної творчої діяльності (Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, Д. Ф. Ніколенко, О. Я. Савченко та ін.); концептуальним принципам вивчення проблеми розвитку творчих здібностей (О. І. Кульчицька, О. М. Матюшкін, В. О. Моляко, С. М. Мартиненко, М. О. Холодна та ін.) та основним положенням педагогічної творчості, розуміння її результативності як творчого розвитку особистості дитини й підвищення рівня творчої педагогічної діяльності педагога (М. М. Поташник, С. О. Сисоєва); основним положенням щодо розвитку творчої особистості вчителя (Н. В. Кичук, О. М. Пехота).

Мета статті. Висвітлення проблеми формування творчих здібностей молодших школярів у Чехії, розгляд основних психолого-педагогічних умов організації навчально-творчої діяльності учнів на уроках і у позанавчальний час.

Основний виклад матеріалу. Методологічні здобутки вчителів Чехії не є меншими, але суттєво відрізняються, тому допоможуть розширити скарбницю педагогічних прийомів для розвитку творчості дітей, порівнюючи досвід вчителів України та Чехії. Для прикладу візьмемо загальноосвітню школу міста Брно (Чехія), що має спеціалізацію з математики, інформатики і спорту.

Для всебічного розвитку творчої особистості дуже важливо створити гармонійні і продумані умови навчання, тому школа в м. Брно має велику кількість спеціалізованих кабінетів: окрім математичних, мовних, комп'ютерних класів, обладнані також музичні класи з великою кількістю інструментів, окрім дитячої бібліотеки, міні-зоопарк поруч з класом біології; для учнів середніх і старших класів обладнаний кабінет-кухня для заняття з трудового навчання. Для активного відпочинку і заняття фізкультурою окрім великого стадіону зі стаціонарним інвентарем, обладнаний окрім баскетбольно-футбольний майданчик із наглядовою баштою для суддів. Спортивний комплекс розташований поблизу лісу, який також має бігові доріжки. Поруч знаходиться і невеличкий город і клумба, які слугують для демонстрації біологічних явищ і процесів. Поруч із ігровим майданчиком обладнаний «клас на природі» – парті і стільці з нефарбованого дерева, де за гарної погоди часто проводять уроки «Я в світі», природознавство, маловання, виховні заходи і групу продовженого дня. Подібні умови створені і в українських школах, але за масштабами і якістю реалізації в основному поступаються чеським. Основною причиною цього є обмежене державне фінансування потреб школярів.

Для плавного переходу від дошкільного до шкільного навчання заняття для перших чотирьох класів відбувається в окремому корпусі, де створені умови для ігрової діяльності в кожному кабінеті. Схожа схема спостерігається

і в багатьох школах України, котрі заняття для учнів першого класу проводять в дитячому садку, який знаходиться поруч. І хоча матеріальне забезпечення не надто розширяється після вступу дитини до школи, така практика допомагає учням уникнути багатьох стресів, а тому є виправданою. Третина кожної класної кімнати в Чехії (які є більшими за середньостатистичні в Україні) зайнята килимом для ігор і відпочинку. Діти дуже люблять гімнастичні м'ячі, тому в кожному класі їх не менше двох. окрема шафа відведена для дитячих книжок і коміксів, окрема – для інших іграшок і невеликих персональних чемоданчиків з обладнанням для уроків творчості. Бачимо, що і під час позанавчальної діяльності учні мають багато можливостей для розвитку і відпочинку. В чеських школах є нормою творча і розвивальна робота з дітьми на перерві, що може бути реалізовано у вигляді груповій гри. Те, як дитина проводить час відпочинку багато може підказати спостережливому вчителю для реалізації індивідуального підходу до навчання і розвитку творчих здібностей дітей.

Початкова школа в Чехії багато приделяє уваги креативності і начебто створена для пробудження в дитині всіх творчих резервів не лише під час позанавчальної, але і роботи на уроці. Велику роль в цьому відіграє і творча особистість учителя.

Відомо, що чим креативніший учитель, тим краще і швидше творчо розвиваються діти. Мабуть, саме тому кожен класний керівник володіє окрім фортепіано (для уроків музики) і ще одним музичним інструментом (для роботи в класі) в обов'язковому порядку. Це має свій сенс, адже зняти втому, мотивувати до роботи, привітати з Днем народження або сконцентрувати увагу учнів найкраще same за допомогою пісні, а не вдаватися до моралізування, до якого діти швидко звикнуть. Фізкультхвилини також часто проводять під музику.

Навчання в чеських школах проходить за підручниками, які є дещо середніми між українським підручником і зошитом із друкованою основою. Особливість у тому, що всі завдання або мають ілюстрації, або запропоновані в ігровій формі, тому діти їх виконують охоче і в повному обсязі. На відміну від українських підручників, майже половина вправ містять завдання на зразок «склади склади приклад», «придумай свою задачу з такими ж числами», «домалюй...», «допиши...», «придумай своє...». Вправи на розвиток креативності зустрічаються в великій кількості під час викладання будь-якого предмету. В навчальних закладах України для існування окремі зошити з друкованою основою.

Не можна уявити навчальний день молодшого школяра Чехії без уроку творчості, який включає в себе малювання, ліпку, складання орігамі, художнє вирізання за вибором вчителя. Все необхідне для уроку діти не носять постійно зі школи додому, а зберігають у спеціальних невеликих чемоданах з картону в шафі. Приблизно 80% уроків інтегровані, 20% – з інтегрованими елементами. Частка інтегрованих уроків у школах України не така велика, але є достатньою для того, щоб підтримувати цікавість дітей до навчання у школах, що мають відчутно менше матеріальне забезпечення.

У початкових класах діти не пишуть контрольних робіт, натомість облік знань ведеться за поточними оцінками, які виставляються майже кожного уроку у вигляді літери в класний журнал («1» – відмінно, «2» – добре, «3» – задовільно). До щоденнику ставлять лише печатки відповідних кольорів (червону, зелену або синю відповідно) і за необхідності примітку. На наш погляд, ця практика є дуже вдалим і психологічно комфорним способом контролю і мотивації успішності учнів, яку варто було б використати, особливо у роботі з шестирічними першокласниками.

Розгалужена система гуртків дає багато можливостей для розвитку гармонійно розвиненої творчої особистості в позашкільній діяльності. На базі школи діти безкоштовно займаються інформатикою (ігрова – для найменших), керамікою, моделюванням, природознавством, музикою, співами, в драмгуртку, спортом різних видів, караате, іграми з м'ячем, шахами, в фотогуртку. При школі функціонує велоклуб, який користується великою популярністю. З четвертого класу діти можуть брати участь у трансляціях шкільного телеканалу. З другого класу за бажанням батьків учень може вивчати другу іноземну мову.

Закріплені і використані отримані знання учні можуть у літніх таборах при школі, що кожного року 2-3 тижні війжджають за місто і проживають у палатах. До таких виїздних таборів діти можуть іти вже після другого року навчання. Дуже популярною є організація скаутів, до якої діти вступають часто саме в таких літніх таборах. Подібний вид позанавчальної діяльності існує і в Україні, різниця лише в іх меншій популярності.

Висновки. Отже, на прикладі діяльності початкової школи в Чехії ми розглянули різноманітні методи і прийоми роботи творчого вчителя, які, в свою чергу, активно розвивають дитину загально і творчо. У цьому випадку гуманізація навчання виражається в інтегрованому підході до вивчення уроків, багатій образній системі і фантазії вчителя, вмінні пов'язати теоретичні знання з життям, підвищуючи тим саме зацікавленість у навчанні замість передбачуваного академічного викладання. Деякі з наведених особливостей навчання в Чехії зустрічаються і в українських школах. Реалізації деяких потрібно більше часу. Важливо пам'ятати, що діти здобувають знання не від тих «хто навчає», а від того, «у кого хочеться навчатися», тому щоб навчити дитину креативності, вчитель має сам стати творчим. В цілому, такий підхід є поширеним в обох країнах.

З умовою врахування зарубіжного досвіду перед українськими вчителями постає перспектива значно підвищити ефективність навчання шляхом реалізації творчого підходу, розвитку особистої креативності, більш чутливого ставлення до потреб учнів і підвищення загальної педагогічної компетенції.

Література

1. <http://www.zslastuvkova.cz/krouzky>
2. <http://www.atlasskolstvi.cz/zs5297-zakladni-skola-brno-lastuvkova-77>

Аннотация. В статье автор осуществляет сравнительный анализ деятельности школ в Чехии и Украине, реализации творческого подхода к обучению учащихся начальной школы. Цель статьи – обогащение педагогического опыта и повышение профессиональной компетентности будущего учителя в обучении учащихся начальной школы.

Ключевые понятия: творческие способности, формирование творческих способностей, гуманизация обучения.

Summary. The author makes a comparative analysis of the schools in the Czech Republic and Ukraine, the realization of a creative approach to teaching primary school pupils aim of this paper-enriching educational experience and improving professional competence of future teachers in teaching elementary school students.

Key concepts: Creativity, forming creative abilities, humane learning.

УДК 373.3.091.321

Марина Пальчик

Науковий керівник: Дубовик С. Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті автор акцентує увагу на необхідності формування культури спілкування як однієї з найважливіших складових загальної культури майбутнього вчителя початкової школи. Мета статті – висвітлити теоретичні аспекти культури спілкування.

Ключові слова: спілкування, культура, культура спілкування.

Постановка проблеми. Актуальними питаннями сьогодення є посилення уваги до мовної освіти в країні, необхідність формування особистості, яка відзначалася б свідомим ставленням до рідної мови, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу.

Спілкування є однією з найфундаментальніших, найвищих особистих і соціальних потреб людини, котра включається в нього з моменту свого народження. Головна особливість спілкування – взаємодія. Процес

спілкування охоплює соціальну взаємодію членів суспільства – їх спільні діяльність, інтеракцію і власне комунікацію. Упорядкованість досягається за допомогою правил і норм, які регулюють характер спілкування залежно від його мети і засобів. Спілкуючись, люди мають враховувати соціальні норми, звичаї, традиції, що існують у даному суспільстві, колективі.

Аналіз досліджень і публікацій. Термін “спілкування” вживають переважно для характеристики міжособистісних стосунків, передачі форм культури і спільного досвіду, взаємодії, взаєморозуміння, взаємовпливу людей (О.Я.Гойхман, О.І.Даниленко, А.М.Емірова, Т.К.Чмут). Сталі форми спілкування пов’язані з умовами спілкування людей і утворюються в процесі закріплення виражальних засобів відповідно до певної мовленнєвої ситуації [5, 10].

Культура спілкування є частиною загальної духовної культури особистості. А невміння правильно спілкуватись, відповідно, свідчить про бездуховність людини. У період становлення України як самостійної держави проблема культури спілкування набуває, як ніколи, важливого значення. З огляду на це визначальною стає для нашого суспільства проблема вміння спілкуватись як на офіційному, діловому, так і на чисто побутовому рівнях [3, 12].

Аналіз проблеми формування культури спілкування у майбутніх учителів засвідчив значний інтерес до нїї з боку сучасних науковців. Так, вивченю психолого-педагогічних основ культури спілкування та теоретико-методологічних засад її формування присвячені роботи Г.О.Балла, Л.В.Барановської, В.С.Грехньова, І.А.Заязюна, К.М.Левітана, С.А.Рябченко, А.С.Співаковської [1, 3].

Значний внесок у розв’язання проблеми формування культури спілкування зробили зарубіжні й вітчизняні вчені І.Т.Асамаа, С.В.Перчак, О.В.Бобір, Є.В.Івшина, котрі розглядають процес формування культури спілкування як цілеспрямоване формування якостей всеобщно розвиненої особистості, що дає можливість її сприятати природні та соціальні реалії, висловлюватися та діяти відповідно до загальнолюдських ідеалів моралі та етики.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів культури спілкування, в розкритті необхідності формування культури спілкування як однієї з найважливіших складових загальної культури майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. Культура спілкування – живий організм, що розвивається та напряму пов’язаний із економічним і духовним життям суспільства, живо відгукується на ті зміни, які відбуваються в суспільній свідомості внаслідок життєвих реалій. Але є в нїї і практично незмінні компоненти, які не залежать від правил поведінки і стереотипів, що існують в тому або іншому суспільстві. Ці компоненти – духовність і спрямованість на саморозкриття й самореалізацію особистості.

Культура спілкування – показник взаємостосунків особистості та суспільства, що цю особистість оточує. Отже, формуючи культуру

спілкування у майбутнього вчителя початкової школи можна впливати на становлення його особистості.

Культура спілкування – це вміння встановлювати зворотний зв'язок, відгукнутися на думки, почуття, турботи й проблеми іншої людини. Власне, будь-який прояв людської культури, як і культура загалом, може бути розглянутий як культура спілкування, оскільки за своєю сутністю культура є інтерсуб'єктивною [4, 25].

Водночас про культуру спілкування нерідко говорять і в особливому значенні – так само як про культуру праці, культуру дозвілля, культуру побуту тощо. В такому випадку під культурою спілкування розуміють передусім наявні в суспільстві і в людському житті форми розвитку спілкування як такого, форми його структурування й ціннісно-смислової організації, а також їхню реалізацію безпосередньо в стосунках між людьми.

Моральний аспект культури спілкування при цьому охоплює, природно, такі форми останньої, котрі мають морально-етичний характер, тобто певні цінності, норми, звичаї, традиції та інші способи регуляції поведінки, що визначають власне моральну структуру міжсуб'єктних відносин і забезпечують їхню реалізацію.

Культура спілкування між людьми ґрунтується на дотриманні загальних правил поведінки, відомих під словом «етикет». Етикет належить до загальнолюдських норм моралі. Це слово у перекладі з французької означає «ярлик», «церемоніал». За словами французького філософа Вольтера, етикет — це «розум для тих, хто його не має». Призначення етикету — захист честі й гідності людей у спілкуванні.

У культурі спілкування є два взаємопов'язаних аспекти: зовнішній, ритуальний, «етикетний» і внутрішній, соціально-психологічний. Ритуальний, «етикетний» аспект культури спілкування називають «зовнішньою культурою». Вона відображується у виконанні загальноприйнятіх ритуалів спілкування, правил етикету, диктуючих, що і як належить робити під час спілкування. Характер цих відношень утворює другий, більш глибокий прошарок культури спілкування – її соціально-психологічний аспект («внутрішня культура») [2, 16].

Існують окремі загальні норми людських стосунків, що склалися історично і стали загальноприйнятими у сучасному суспільстві. Вони не завжди і не усіма у дійсності виконуються, але поведінка у відповідності з ними вважається бажаною і очікується від людей. До основних норм «внутрішньої культури» відносяться наступні вимоги: чини (дії) у ставленні до інших так, як ти хотів би щоб вони діяли у відношенні до тебе (це так зване «золото правила моральності»); виконуй свої обіцянки, домовленості і зобов'язання; будь доброчинним, намагайся в міру можливості робити добро людям, виконувати їх прохання.

На наш погляд, цій проблемі приділяється незначна увага. Засоби масової інформації, маючи величезні можливості формувати у людини смак до справжньої високої культури взаємостосунків між людьми, нехтують цією можливістю і використовують дане їм державою право впливу на

суспільство, часто в протилежному напрямі. Це не може не турбувати суспільство. Адже, якщо людина продукт соціалізації, то величезний сенс для становлення особистості у тому, який саме досвід передає суспільство своїм поколінням.

Традиції, звичаї українського народу високі і духовно багаті. Однак, якщо не давати належної оцінки розгулу антикультури, то вона починає сприйматися як норма. Саме так сприймається сьогодні низька культура спілкування між людьми у громадських місцях, у сім'ях. Грубість, відсутність поваги і уваги до людини порушує принцип людяності як найбільш бажаної норми взаємостосунків між людьми, викликає загальний негативізм і руйнує духовну сферу людських взаємовідносин.

Ми над усе мусимо бути цивілізованими людьми, а одним із важливих проявів цього і є культура спілкування. А тому, формуючи культуру спілкування у майбутнього вчителя початкової школи ми повинні розвивати в ньому такі морально-психологічні якості: як: уважність, чуйність, вміння ініціювати співрозмовників, володіння собою, повагу до співрозмовників і самоповагу, здатність стимувати негативні емоції, вміння слухати іншу людину, передбачати можливі наслідки своїх слів, дій, вчинків.

Культура і мистецтво спілкування не самоціль, а дорогоцінний здобуток людини. Це засіб духовного розвитку і вдосконалення особистості, яка прагне до відчуття власної гідності. Набуття людиною навичок культури спілкування розв'яже чимало проблем міжособистісних, міжнаціональних взаємостосунків.

Висновки. Отже, здійснений у статті аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що фундаментом успішної професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи, його комунікативної компетентності є його культура спілкування, що ґрунтуються на загальній культурі особистості, моральних поглядах, переконаннях. Від їх стійкості та міцності залежить рівень культури спілкування, уміння правильно її використовувати як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті.

Високий рівень розвитку культури спілкування є передумовою формування духовної культури, досягнення успіху в кар'єрному зростанні, збагачення власної культури спілкування і розвитку комунікативних якостей. Культура спілкування становить основу загальної культури майбутнього вчителя початкової школи, яка забезпечує якість освіти, адекватну вимогам сучасності.

Література

- Грехнев В.С. Культура педагогического общения / В.С. Грехнев. – М. : 1990. – 144 с.
- Етика ділового спілкування : навчальний посібник для вузів / за ред. Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 344 с.

3. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьев. – М. : КомКнига, 2007. – 216 с.
4. Радевич-Винницкий Я. Етикет і культура спілкування: навч. посібник / Я. Радевич-Винницкий. – К. : Знання, 2006. – 291 с.
5. Чмут Т.К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – 3-те вид., стереотип. – К. : Вікар. – 2003. – С. 132-142.

Аннотация. В статье автор акцентирует внимание на необходимости формирования культуры общения как одной из важнейших составляющих общей культуры будущего учителя начальной школы. Цель статьи – осветить теоретические аспекты культуры общения.

Ключевые слова: общение, культура, культура общения.

Summary. The author of the article accents our attention on the necessity of formation the communication culture as a vital component of the overall culture of the future elementary school teacher. The purpose of the article – to highlight the theoretical aspects of the communication cultural.

Key words: communication, culture, communication culture.

ДК 373.3.091.12

Юлія Паншина

Науковий керівник: Мартиненко С. М.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри

МЕТОДИЧНЕ ПОРТФОЛІО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

Аннотація. У статті розкривається сутність поняття «методичне портфоліо», вказуються способи та доречність його використання в діагностичній діяльності вчителя початкової школи.

Ключові слова: педагогічна діагностика, вчитель початкової школи, методичне портфоліо вчителя початкової школи.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку суспільства виникає нагальна потреба модернізації системи освіти, яка супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці. Одним із головних завдань реформування вищої школи є висока професійна та моральна підготовка педагога. Процеси глобалізації, сприяють побудові навчально-виховного процесу на гуманістичних засадах [4, 4].

Саме вчитель, здійснюючи навчання, виховання і розвиток учнів, покликаний створювати такі умови, за яких розкриваються індивідуальні особливості, якості та властивості кожної особистості, забезпечується повне задоволення навчальних потреб і можливостей учнів, досягнень на користь діагностики індивідуального розвитку – все це зумовило необхідність вивчення та використання вчителем у своїй професійній діяльності діагностичного компонента професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності в різних її аспектах досліджували вчені багатьох наук, зокрема: І. Д. Бех, Н. Ф. Виноградова, С.У. Гончаренко, Л. В. Занков, С.М. Мартиненко, І.П. Підласій, І.В. Распопов, М.М. Ржецький, Н.М. Розенберг.

Метою статті є розкриття сутності та змісту поняття «методичне портфоліо» та висвітлення ефективності та доречності використання такої форми роботи в діагностичній діяльності вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. У процесі практичної професійної діяльності вчитель певною мірою оволодіває методами і формами діагностичної діяльності (проводить спостереження, бесіди, тестування, анкетування учнів та їх батьків), але не має чіткої системи структурування знань з підагогічної діагностики, ресурсного забезпечення діагностичної діяльності вчителя початкових класів.

Одним із найефективніших способів подолання цієї проблеми є складання вчителем початкової школи **методичного портфоліо діагностичного супроводу професійної діяльності**.

З метою визначення сутності та змісту поняття «портфоліо» необхідно з'ясувати його сутність. У перекладі з англійської «portfolio» – «папка, справа, посада»; з італійської – «папка з документами», «папка спеціаліста»; з французької - «вкладати», «формулювати», «нести», а також «каркуш», «сторінка» або «досьє», «зібрання досягнень» [5, с.213].

У XV- XVI ст. поняття «портфоліо» прийшло до нас із Західної Європи. Спочатку термін «портфоліо» використовували архітектори в яких представляли замовникам ескізи своїх будівельних проектів. Наповнення таких папок давало можливість скласти уявлення про професійні здібності майстра. У свій час у портфоліо використовувалось для висвітлення досягнень дизайнерів, фотографів, архітекторів. Сьогодні портфоліо застосовують для демонстрації досягнень як великих організацій, так і для презентації окремого працівника.

В освітній сфері портфоліо почали використовувати з середини 80-х років ХХ ст. у Сполучених Штатах Америки. На думку автора книги «The Teaching Portfolio» Пітера Зелдіна, портфоліо вчителя – це черговий етап у розвитку професії. Сьогодні понад 1000 американських шкіл і вишів активно використовують портфоліо. На початку XIX ст. портфоліо почали запроваджувати на освітніх просторах європейських країн [2, 5].

Таким чином, робота над портфоліо розвиває дослідницьку культуру вчителя, удосконалюючи особистісну, соціальну і професійну

компетентність – уміння самостійно здобувати, аналізувати й ефективно використовувати інформацію, уміння раціонально працювати в умовах суспільства, що постійно змінюються.

Як показав аналіз, у науковій педагогічній літературі існують різносторонні визначення цього поняття. Це активне відображення роботи в дії; систематизовані дані про професійну діяльність, педагогічну майстерність і зростання, намагання передати глибину і сутність вчительської професії.

Існують різновиди портфоліо: документальне; презентаційне; робоче; репрезентативне (підсумкове); навчальне; розвивальне; формувальне; портфоліо професійного розвитку; педагогічної майстерності; портфоліо, яке відображає мету і критерії діяльності [3, 189].

Зупинимось на характеристиці методичного портфоліо, яке найбільш повно розкриває діагностичну діяльність учителя початкової школи, що має величезний вплив на дитину, її становлення як особистості. Формування вихованої, інтелектуально розвиненої, гармонійної особистості можливо лише у випадку, коли вчитель повністю обізнаний з індивідуальними фізичними та психологочними особливостями дитини, її інтелектуальним та виховним потенціалом.

Збір цієї інформації не є поодинокою діагностичною дією, він має проводитись комплексно, етап за етапом, клас за класом – лише в такому випадку вчитель початкової школи зможе отримати повну, всеохоплючу картину про особистість дитини. Саме в такому виді роботи педагогу варто розробити методичне портфоліо з діагностичної діяльності, яке буде містити такі складові: зразки анкетування, тестування, співбесід з дітьми та їх батьками, розробки проведення виховні години, розробки індивідуальних, групових та фронтальних бесід.

Особливого алгоритму побудови методичного портфоліо не існує, адже вчитель – це креативна та неповторна особистість, тому кожен обирає для себе найбільш зручну та прийнятну форму складання та оформлення портфоліо діагностичного супроводу.

Пропонуємо до розгляду зразок побудови методичного портфоліо з діагностичної діяльності вчителя початкової школи.

Розділ 1

Діагностика готовності дітей до навчання в школі

1. Діагностика уваги (діагностичні методики: «Знайди відмінності», «Простав значки»)
2. Діагностика пам'яті (діагностичні методики: «Заучування слів» (методика А.Р.Лурія), «Логічна пам'ять», «Піктограма»)
3. Діагностика мислення (діагностичні методики: «Виключення зайвого», «Лабіринт»)
4. Діагностика мовлення (діагностичні методики: «Активний словниковий запас дитини»)

5. Діагностика емоцій та почуттів (діагностичні методики: «Міміка та емоції», «Моральні ситуації»)
6. Методика діагностики сприймання (діагностичні методики: «Чого не вистачає на цих малионках?» (за Р.С. Немовим), «Послідовність подій» Н.І. Гуткіної)
7. Методика діагностики самооцінки і мотивації (методика «Який я ?», «Ставлення дитини до однолітків»)
8. Діагностика наочно-дієвого мислення (методика «4-й зайвий»)
9. Діагностика вміння писати (діагностичні методики: «Списування за зразком», «Візерунок» Л.І.Цеханської, «Малювання по крапках» А.Л.Венгера, «Будиночок» (Н.І.Гуткіна)
10. Діагностування виховного потенціалу сім'ї.

Розділ 2

Діагностика навчально-пізнавальної діяльності учнів 1 класу

1. Діагностика провідних мотивів навчання (діагностичні методики «Для чого ти ходиш до школи?», тести «Ставлення до навчання», «Шкільна тривожність»)
2. Діагностична система вправ і завдань для визначення психомоторної організації учнів 1-го класу
3. Діагностика фантазії (методика «Скульптура»)
4. Діагностика інтелектуальних здібностей молодших школярів (підбір завдань)
5. Діагностика «Як краще пізнати світ дитини?» (тести для дітей та батьків)

Розділ 3

Діагностика навчально-пізнавальної діяльності учнів 2 класу

1. Діагностика загальної обізнаності (підбір завдань та запитань)
2. Діагностика Відношення дитини до навчання в школі (тестування)
3. Діагностика вміння спілкуватись (тести «Два будиночки», «Ставлення дитини до чужого дорослого»)
4. Діагностика образного та логічного мислення (методики “ Впізнай хто це”, “Впізнай фігури”, «Обведи контур»)
5. Діагностика емоційного стану вдома та в школі (намалюй людину)

Розділ 4

Діагностика навчально-пізнавальної діяльності учнів 3 класу

1. Діагностика страху дітей (діагностичні методики: тести для вчителів та батьків, ігри- ситуації для батьків, методика «Закінчення речень»)
2. Діагностика розвитку словесно-логічного мислення (підбір завдань)

3. Діагностика вміння аналізувати та синтезувати (підбір запитань, методика "Речення", методика Класифікація, методика "Картинки Давида")
4. Діагностика ставлення дитини до однолітків (анкета для батьків і вчителів)
5. Діагностика емоційного ставлення до процесу навчання в школі (діагностичні методики: «Веселий-сумний», «Атмосфера в класі», «Щоденник настрою», «Моя думка про клас»)
6. Діагностичні методики вивчення сім'ї учнів (діагностичні методики «Незакінчені реченні», «Чому так чинить ваша дитина?»)
7. Діагностика пам'яті (діагностичні методики „Три бажання”, „Чим залатати килимок”, «Виключення слів»)

Розділ 5

Діагностика навчально-пізнавальної діяльності учнів 4 класу

1. Діагностика сприйняття кількості (підбір завдань).
2. Діагностика наочно-образного мислення (загадування і відгадування загадок).
3. Діагностика невербальної креативності (методика Е. Торренса, Тест Розенцвейга).
4. Діагностичний метод дослідження мовлення дітей (методика «Буква, слово, словосполучення, речення, текст»).
5. Діагностика віднуттів і сприйняття.
6. Діагностика різних видів пам'яті (методика «Веселі картинки»).
7. Діагностування виховного потенціалу сім'ї.

Висновки. Таким чином, застосування методичного портфолію у процесі професійної діяльності вчителя початкової школи забезпечить тематичну організацію навчання, використання здобутих знань, умінь і навичок з педагогічної діагностики, дозволить чітко виділяти проблемні зони і визначати шляхи подальшого їх розвитку.

Література

1. Гончаренко С. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. Гончаренко. – К., 1995. – С.46.
2. Кузьменчук І. Портфоліо як індивідуальна траєкторія підвищення кваліфікації педагога. www.ipro.org.ua/files/METODICHNA_ROBOTA/Порадник.../1.doc
3. Мартиненко С. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи: навчально-методичний посібник / С. Мартиненко. – К., 2010. – С. 189.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2001. – № 54-55. – С. 4-5.

5. Словник іноземних слів // за ред. Максиміліана і Уебстера, – К. : Освіта. – С. 213.

Аннотація. В статье раскрывается сущность понятия «методическое портфолио», указываются способы и уместность его использования в диагностической деятельности учителя начальной школы.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, учитель начальной школы, методическое портфолио учителя начальной школы.

Summary. The article reveals the essence of the concept of «methodological portfolio» and defining ways and appropriateness of its use in diagnostic of primary school teachers.

Key words: educational diagnostics, primary school teacher, methodical portfolio of primary school teachers.

УДК 373.3.091.32

Наталія Рибалко

Науковий керівник: Науменко В. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування алгоритмічної культури у школярів на уроках в початковій школі. У статті подається аналіз психолого – педагогічної літератури з проблемами, розкрито сутність понять алгоритм, алгоритмічний припис, представлено різні класифікації навчальних алгоритмів.

Ключові слова: алгоритм, алгоритмічний припис, класифікації навчальних алгоритмів.

Постановка проблеми. Уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає проблема формування алгоритмічної культури школярів на уроках читання в початковій школі.

Сучасному суспільству необхідна соціально-активна грамотна особистість, яка досконало володіла б писемною формою сучасної української літературної мови в усіх сферах життя.

Активна розумова діяльність та писемна грамотність людини визначає рівень загальної культури особистості. Тому психологи й педагоги знаходяться в постійному пошуці шляхів підвищення педагогічної

майстерності та ефективності навчального процесу, адже попри всі спроби значна частина випускників шкіл, на жаль, не можуть користуватися отриманими знаннями, а часто й не мають потрібних знань для того, щоб правильно висловлювати свої думки або викладати їх письмово, а також не мають бажання набувати відповідних знань, умінь і навичок.

Причиною цього є невміння дітей користуватися знаннями, адже відбувається розрив між теоретичними знаннями і дієвими вміннями та навичками, тобто механічно зазубрені правила та визначення не стають усвідомленими, вони не є частиною внутрішнього розумового плану мислення.

Однак цей процес відбувається ще й через відсутність пізнавального інтересу в учнів, причиною чого може бути однomanітність методів та форм навчання, невміння вчителів керувати пізнавальною діяльністю школярів, недооцінка ними ролі психологічних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі є ряд праць, присвячених формуванню алгоритмічної культури молодших школярів. окремі аспекти її формування, зокрема психологічне обґрунтування проблеми використання алгоритмів у процесі пізнавальної діяльності, розкрито у дослідженнях психологів (Д.М.Богоявленський, П.Я.Гальперін, В.В.Давидов, С.М.Кабанова-Меллер, О.М.Леонтьев, Н.О.Менчинська, Н.Ф.Талізіна та ін.).

Принципи побудови навчальних алгоритмів відображені в працях дидактів (Ю.К.Бабанський, М.О.Данилов, Л.В.Занков, І.Я.Лернер, М.І.Махмутов, В.Ф.Паламарчук, М.М.Скаткин, А.В.Усова).

Учені-методисти (І.М.Антипов, В.Г.Болтянський, В.М.Монахов, С.Пейперт, Б. Сендов, А.А. Столляр, М.І. Шкіль) великої уваги надавали розробленню методики застосування алгоритмів у навчальному процесі.

Проблеми, пов'язані з формуванням алгоритмічної культури з використанням нових інформаційних технологій, досліджували спеціалісти з кібернетики, обчислювальної техніки та програмування (В.М.Глашков, А.П.Сршов, М.І.Жалдак, Ю.А.Первін, С.И.Шапіро).

Мета статті – висвітлити проблему формування алгоритмічної культури в учнів в уроках в початковій школі.

Виклад основного матеріалу статті. Одним із ефективних видів роботи на уроці для підвищення рівня мовної освіти є застосування алгоритмів. Алгоритм – це «чітка система логічних операцій (модель) застосування правила. Він складається з окремих кроків – дій, розміщених у певній послідовності, зумовлений змістом вивчуваного, граматико-орфографічного явища» [7, с. 2].

Алгоритмізація – використання в навчанні алгоритмів, тобто певної системи правил, яка веде до розв'язання завдань і вправ. Алгоритмізація навчання полягає в тому, що учнів навчають не лише розуміння суттєвих ознак і властивостей певних об'єктів, а й алгоритмів, за якими ці ознаки і властивості поєднуються з діями, що необхідні для вирішення конкретних завдань.

Вони спрямовані на формування і розвиток самостійного, творчого мислення учнів, на формування автоматизованих навичок, за допомогою яких здобування знань стає свідомим процесом, що призводить до формування міцних мовних умінь і навичок раціонального використання часу уроку.

Ця логічна побудова розкриває зміст і структуру мисливітної діяльності учня в процесі розв'язування завдань і є практичним керівництвом для вироблення навичок та формування понять. "Кроки" навчального алгоритму будуються з урахуванням фактичного рівня розвитку учнів та їхньої попередньої підготовки. Послідовність фаз етапів визначається не лише логіко-граматичними або логіко-математичними, а й дидактичними принципами [5, 10].

На думку вчених, навчальний алгоритм характеризується: варіативністю умов; багатозначністю і варіативністю загального результату; досягненням оптимального варіанта або часткового результату. Отже, алгоритмічний припис допускає велику свободу в характері використання його учнями, а дії, що ним описуються, є варіативними й багатозначними.

Поняття *алгоритм* у педагогіці включає зміст діяльності учня в умовах її виконання, базується на індивідуальному досвіді людини й потребує "послаблення". Однією з форм послаблення поняття *алгоритм* є поняття припис алгоритмічного характеру [5, 12]. Для того, щоб підкреслити особливість застосування алгоритмів у педагогіці, були запропоновані два терміни: навчальний алгоритм і припис алгоритмічного типу. Перший вказує на сферу застосування в процесі навчання, другий містить тавтологію [2, 5].

Враховуючи різницю між поняттям алгоритм у математиці та педагогіці, зауважимо, що в цілому алгоритм у психолого-педагогічному розумінні – це загальнозрозумілий припис про виконання у певній послідовності елементарних операцій для розв'язку будь-якого завдання деякого класу.

Наголосимо, що «за умови використання одного й того ж вихідного матеріалу будь-хто, виконавши в однаковій послідовності одні й ті ж дії, отримає один і той же результат» [3, с. 7].

У педагогіці існує велика кількість різних класифікацій навчальних алгоритмів. М.М.Ржецький виділяє такі види алгоритмів: за призначенням, за підпорядкованістю, способом діяльності, характером зв'язків [4, 8].

В.Д. Голіков пропонує класифікувати алгоритми за такими ознаками: управління практичними й розумовими діями; кількість операцій (однокрокові й багатокрокові); предметний зміст: математичний, граматичний, хімічний та ін.; рівень узагальненості: загальний і частковий; за кінцевим результатом: розірвання й перетворення [1, 5].

У педагогіці для запису алгоритмів використовуються «два словесні способи: словесні розгорнуті описи, в яких виділено дискретні етапи у вигляді пунктів, що виражают підсумкову програму дій; словесні згорнуті приписи, в яких дискретні етапи не виділяються пунктами» [6, с.27].

Представимо методику використання алгоритмів у загальному вигляді:

підготовчий етап; основний етап (пояснення правила, складання алгоритму, вправи на розвиток мислення); скорочення операцій.

Зазначимо, що методичною основою для визначення принципів формування алгоритмічного підходу в навчанні є праця А.І.Власенкова, Г.Г.Гранік, Л.Н.Ланди та ін. Зокрема, Л.Н.Ланда підкреслює: «На основі гіпотетичного уявлення про те, як повинно працювати мислення людини у процесі розв'язування певного класу задач, які мислительні операції йї потрібно виконувати, складається припис про виконання цих операцій. Він являє собою систему вказівок (команд), що і як потрібно робити, щоб розв'язати ту чи іншу задачу» [4, с. 22].

Важливо, щоб діти брали участь у аналізі твору й складанні алгоритмічного припису. У такому випадку вони осiąгають зміст кожного кроку алгоритму й легше запам'ятовують послідовність дій. Для цього ім слід подати й закріпити шляхом повторень приклад «усного мислення» за алгоритмом. Для закріплення вмінь і навичок доцільно промовляти про себе (або волос) алгоритмічний припис і графічно відобразжати його (стрілками, крапками, виділенням окремих частин слова, підкресленням певних букв). Для автоматизації умінь і навичок слід виконувати вправи у процесі часткового й повного згортання алгоритму. Якщо точно дотримуватися всіх "кrokів", то алгоритм завжди призведе до правильного розв'язку, глибокого засвоєння змісту [9, 25].

Висновки. Отже, застосування алгоритмів є невід'ємною частиною формування алгоритмічної культури, яка в свою чергу є частиною загальної культури людини. Алгоритмізація має на меті всебічний розвиток дитини: розумових якостей, творчих здібностей, а також сприяє ефективному використанню часу уроку.

Аналіз педагогічних, психологічних і методичних навчальних джерел дає підстави стверджувати, що проблема використання алгоритмів залишається актуальною і в наш час, адже розроблені шляхи їх використання й доведені переваги над механічним зачіуванням правил змусили звернути увагу на роботу з алгоритмами сучасних педагогів-новаторів.

Література

1. Жиленко А.Г. Використання алгоритмів при вивченні орфографії / А.Г. Жиленко // РЯШ. – 2002. – №5. – С.53-55.
2. Кураколова Н.М. Алгоритмні схеми на уроках / Н.М. Кураколова // Початкова школа. –1995. –№2. – С. 28-30.
3. Лайда Л. Н. Алгоритмізація в обучении / Л. Н. Лайда – М. : Просвещение, 1966. – С. 523.
4. Мельник Ю. Формування алгоритмічної культури школярів у процесі мовленнєвої діяльності / Ю. Мельник // Початкова школа. – 2004. – №1. – С.25-27.
5. Шатова Е. Г. О способах описания обобщенных алгоритмов при обучении орфографии: методика и опыт / Е.Г. Шатова // Русский язык в школе. – 1991. – №4. – С.9-16.

56

Аннотация. Статья посвящена проблеме формирования алгоритмической культуры у школьников на уроках в начальной школе. В статье дается анализ психолого - педагогической литературы по проблеме, раскрыта сущность понятия алгоритм, алгоритмический предписание, представлены различные классификации учебных алгоритмов.

Ключевые слова: алгоритм, алгоритмическое предписание, классификации обучающих алгоритмов.

Summary. The article deals with the development of algorithmic culture in elementary school. The article gives analysis of the psychological - of literature, the concepts disclosed algorithm algorithmic instruction, presented various classical learning algorithms diversification.

Keywords: algorithm, algorithmic instruction, classification learning algorithms.

УДК 373.3.091.2:82384

Тетяна Сандрович

Науковий керівник: Науменко В. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри

ПРИСЛІВ'Я ЯК ДЖЕРЕЛО МУДРОСТІ, ЦІННОСТЕЙ ТА МОРАЛЬНОГО ДОСВІДУ НАРОДУ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розкривається історичний розвиток прислів'їв, їх сутність, принципи класифікації.

Ключові слова: прислів'я, паремії, алфавітний і тематичний принципи класифікації прислів'їв.

Постановка проблеми. Сьогодні моральні цінності суспільства в значній мірі нівелюються. Тому важоме значення відіграє звернення до минулого як першоджерела духовної мудрості народу. Такими джерелами є прислів'я. Їх роль у розвитку підростаючого покоління неоцінена. Адже виховання молодших школярів має ґрунтутатися на ціннісних засадах, постійному збагаченні морального досвіду молодшого школяра та засвоєнні споконвічних морально-етичних цінностей людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням використання прислів'їв на уроках читання займалися науковці, методисти, зокрема М. Я. Геник, О. О. Губенко, Е. Х. Пелешок, Т. О. Шевчук, Л. В. Кравчук, Л. В. Калініна та ін.

57

Мета статті – актуалізувати наукові основи роботи з прислів'ями, які визначимуть методику їх застосування на уроці читання і формування морально-етичних цінностей засобами прислів'їв.

Виклад основного матеріалу статті. Прислів'я в усі віки є скарбницею духовності народу. У них відзеркалюються стосунки, взаємовідносини, особливості побуту, ідей і прагнень людей. На прислів'ях виховувалося молоде покоління з сивої давнини, з козацьких часів. Велике значення короткі влучні народні висловлювання повчального змісту мають і в наш час. Арістотель називав прислів'я «священними залишками стародавньої філософії, без яких вона була б для нас повністю втраченою» [7, с. 12].

І.Я. Франко у роботі «Галицько-руські народні приповідки» підкresлював: «Народ високо шанує глибоку, стислу, мудру думку, що її довгі часи переховує в собі прислів'я: східні народи звуть прислів'я «квітами мови, нанизаними перлинами»; греки та латинці «домінантною думкою»; англійці, французи та італійці – «плодами досвіду» [1, с. 7].

В. Даль називав прислів'я коротенькою народною притчею, мораллю. У прислів'ях закладений глибокий зміст. Він проникає у самі приховані куточки душі, змушує прислухатись, а зрозумівші, змінити програму поведінки [2, 4].

Паремійні одиниці давнього часу мали більш конкретне значення, ніж їх пізні зразки. Відбувався тривалий процес розширення значень, з'явилися варіанти. У ході розвитку мови одні прислів'я виходили з ужитку, інші міняли значення. Джерела появи прислів'їв розширювалися. Жанр поступово збагачувався афористичними висловлюваннями народних казок, притч, бувальшин, оповідань, легенд, загадок, пісень тощо. Але найчастіше, на думку М. М. Пазяк, прислів'я зароджувалися в усному спілкуванні. Отже, джерелами прислів'їв було реальне життя і побут людей, їх творчість.

Серед первісних рукописних пареміографічних збірників східнослов'янського фольклору, що дійшли до нас, є «Пріповістки (або теж прислів'я) посполитые и азбукою ради скорішаго (якого слова) поісканя ...» Климентія Зіновієва, рукописний збірник прислів'їв та приказок 30-40-х років XVIII ст. І. Ушівського та ін. Збірка К. Зіновієва була визначною культурною подією свого часу. Вона містить 1500 приказкових одиниць. До неї входять найбільш влучні й художньо довершенні зразки.

Проблемою класифікації та упорядкування прислів'їв займались: М. І. Оболенський, Н.В. Курганов, О. І. Тургенев, М. П. Погодін, В. І. Дауль, І.В. Снегирьов. Ними було створено рукописні збірники прислів'їв і приткінця XVII – початку XVIII століття.

В Україні звернення до джерел народної поезії проходило через художні твори Г. С. Сковороди, І. П. Котляревського, П. П. Гулака-Артемовського, К. Д. Думитрашка, Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, В. М. Забілі, Л.І. Боровиковського, М. С. Шашкевича, Є. П. Гребінки.

Друга половина XIX ст. – час бурхливого розвитку пареміології та пареміографії в усіх слов'янських народів. У виданнях того часу застосовуються дедалі чіткіші наукові принципи в класифікації матеріалу та його науковому трактуванні. З'являються фундаментальні праці В. Даля – у

російській, «Українські приказки, прислів'я і таке інше» М. Номиса – в українській. Спосіб алфавітного розміщення не міг розв'язати тих завдань, які ставили перед собою укладачі.

М. Номис уперше серед дослідників впорядкував свою збірку за тематичним принципом. Вона має дві частини: більшу – прислів'я та приказки і меншу – загадки. До того ж до кожної з них додаються покажчики.

Матеріал щодо прислів'їв має двадцять розділів і налічує близько 15 000 одиниць. Такими розділами є: вірування українського народу; природа, пори року; історичне минуле; сила і воля людини; соціальні відносини, доля, недоля, лих; різні моральні вади людей: різні сторони людської вдачі і настрою; скupість і щедрість людини; розум, голова, дурощі; правда, брехня, суд; багато – трохи; здоров'я, хвороби, смерть; кохання, одруження, чоловік і жінка, діти; сусіди, куми, приятелі, вороги; своя хата, своє – чуже; господарська діяльність; недбалиці, лінівство; зовнішній вигляд людини, одяг; примовляння, побажання, гостини; спів, музика, танці.

Так як перша збірка М. Номиса була видана малим тиражем і до того ж з неї було вилучено частину висловів цензором, то пізніше вона була перевидана разом із вилученими з неї матеріалами, але вже після смерті М. Номиса. М. Сумцов висловив думку, що книга М. Номиса: «чудове видання, одна з найкращих пам'яток живої і плідної любові до рідного слова» [8, с. 22-23].

Фольклорист П. М. Попов визначав, що поява збірника «була в свій час значним явищем не тільки в українській, а й взагалі в слов'янській науці про народну творчість» [8, с. 23]. М. Є. Сиваченко особливим і корисним вважав застосування М. Номисом принципу публікації прислів'їв із розкриттям історії їх походження.

Робота М. Номиса щодо упорядкування паремій (прислів'їв) набула особливої значущості й активізувала подальшу роботу інших дослідників щодо зібрання й упорядкування паремій українського народу. З'явилися книги прислів'їв М. Костомарова «Нова збірка народних малоруських приказок, прислів'їв, помовок» (1890), В. С. Висоцького «Прислів'я та приказки Галицької і Угорської Русі» (1869), колекція паремій в «Етнографических матеріалах» Б. Грінченка, добірка прислів'їв І. Мажури і колосальна праця І. Франка «Галицько-руські народні приповідки» (1901-1910).

Сучасні дослідники прислів'їв А. Багмет, М. Дащенко, К. Андрушенко здійснили поділ прислів'їв на такі групи: трудові взаємини людей; соціальний лад; громадські відносини; життя та властивості людини (життя, властивості людини); побут; життєва мудрість; гумор; уявлення, почуття, переживання людини; природа.

Дані дослідники прислів'їв дотримуються такої думки, що «прислів'я можуть утворюватися з байок, тому існує два способи перетворення байки у прислів'я: певна частина байки, а саме її кінець стає прислів'ям (інверсія); стислий зміст байки робиться прислів'ям» [1, с. 17-18].

Проаналізувавши народні джерела, ми дійшли до висновку, що найдавніші прислів'я пов'язані зі спостереженнями за природою й трудовою діяльністю. Також поширені досить велика кількість прислів'їв, що стосуються позитивних рис характеру людини: працелюбності, сміливості, розсудливості, розуму, вірності слову.

Отже, прислів'я є неоціненою мудростю народу; вони є незмінними одиницями, у яких зосереджено погляди народу щодо етики, моралі й політики; вони є певним «кодексом», зводом правил, яких мають дотримуватися люди у повсякденному житті.

Досить важливого значення щодо прилучення дітей до духовної мудрості народу надавав В.О. Сухомлинський. У Павлиській школі учні не тільки вивчали й записували прислів'я, а й самостійно їх створювали, беручи за основу реальні життєві ситуації. Ця робота, на думку В. О. Сухомлинського, «сприяла розширенню їх світогляду і створенню практичних навичок в дослідницькій роботі» [3, с. 5].

Висновки. Детальне вивчення витоків прислів'їв, їх систематизації створює умови для подальшої розробки цікавих, доступних видів роботи з прислів'ями, які включають дитину в активну діяльність, вливатимуть на засвоєння норм моралі, морально-етичних цінностей. Дані проблема є актуальною і потребує подальшої розробки змісту і форм засвоєння прислів'їв у навчальному процесі в початкових класах.

Література

1. Багмет А., Дащенко М., Андрушенко К. Збірка українських приказок та прислів'їв : Репринтне відтворення вид. 1929 р. / А. Багмет, М. Дащенко, К. Андрушенко. – К. : Техніка, 2002. – 224 с. – (Народні джерела).
2. Безлюдова М. М. Энергетические тайны древнерусских пословиц / М.М. Безлюдова. – М. : ООО «Издательство «Пилигрим-Пресс», 2007. – 96 с.
3. Сухомлинський В.О. Робота над усною народною творчістю у літературному гуртку / В.О. Сухомлинський // Література в школі. – 1951. – № 2.
4. Закувала зозуленка. Антологія української народної творчості : Пісні, прислів'я, загадки, скромовки : Для ст. шк. віку. [Упоряд. передм. та прим. Н. С. Шумади; худож. оформленн. В. П. Вересюка; упоряд. граф. матеріалу С. М. Музиченка]. – К. : Веселка, 1989. – 606 с.
5. Народні прислів'я та приказки / Упоряд., передмова М. Дмитренка. – К. : Ред. часопису «Народознавство», 1999. – 180 с.
6. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклад М. Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.

Аннотация. В статье раскрывается историческое развитие пословиц, их сущность, принципы классификации.

Ключевые слова: пословицы, паремии, алфавитный и тематический принципы классификации пословиц.

Summary. The article deals with historical development of proverbs, their nature and principles of classification.

Key words: proverb, paroemia, alphabetic and thematic principles classification of proverbs.

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	3
Веред Лідія. Система професійної підготовки вчителя початкової школи	4
Драчук Дарина. Формування читацької самостійності в учнів початкової школи засобами літературних творів	8
Зенкова Світлана. Особливості діагностичної діяльності вчителя початкової школи	11
Калиюжна Юлія. Діагностичний супровід як складова професійної діяльності вчителя початкової школі.....	16
Кеня Марина. Узагальнення знань учнів початкової школи на уроках читання	20
Ковальська Анастасія. Інтеграція змісту навчання у початковій школі	24
Козирєва Катерина. Культура мовлення як основа загальної культури майбутнього вчителя початкової школи	28
Козоріз Марина. Порівняльний аспект професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності	33
Кохніченко Оксана. Анимація на уроках навчання грамоти	37
Ляхова Катерина. Формування творчих здібностей молодших школярів у Чехії: порівняльний аспект	40
Пальчук Марина. Культура спілкування як основа загальної культури майбутнього вчителя початкової школи	44
Паншиніна Юлія. Методичне портфоліо вчителя початкової школи з педагогічної діагностики	48
Рибалко Наталія. Формування алгоритмічної культури в учнів на уроках читання в початковій школі	53
Сандрович Тетяна. Прислів'я як джерело мудрості, цінностей та морального досвіду народу на уроках читання в початковій школі	57

Наукове видання

Наукові пошуки майбутніх викладачів вищої школи

Збірник наукових праць студентів

Друкується в авторській редакції

Верстка підготовлена до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності,
директор видавництва М. М. Прядко
Відповідальна за випуск Т. В. Карбовнича.
Художник обкладинки Т. В. Несторова
Підготовка до друку А. В. Цебренка

Поліграфічна група:
А. А. Богадельна, Д. Я. Ярошенко, О. М. Дзень, Г. О. Бочарник, В. В. Василенко